

CEZA HUKUKU GENEL HÜKÜMLER

2/A

2016 – 2017

İKİNCİ DÖNEM ÖZETİ

HAZIRLAYAN: TURGAY MARAL

KAYNAK : KURTCOPY (MUSTAFA KURT)

CEZA HUKUKU KİTABI (T.YALÇIN SANCAR)

BETACOPY NOTLARI (2015)

GENEL TABLO

SUÇUN ANALİZİ

1. Tipiklik

3. Maddi unsur

- a. Hareket
- b. Netice
- c. Nedensellik bağı

4. Hukuka uygunluk nedenleri

- a. Kanun hükmünün yerine getirilmesi
- b. Amirin emrinin yerine getirilmesi
- c. Hakkın kullanılması
- d. İlgilinin rızası
- e. Meşru savunma
- f. Zaruret hali

2. Hukuka aykırılık

5. Manevi unsur

- a. Kast
- b. Taksir
- c. Netice sebebiyle ağırlaşmış suç

6. Kusurluluğu – suçu ortadan kaldıran nedenler

- a. Kaza ve tesadüf (beklenmeyen durum)
- b. Mücbir sebep (zorlayıcı neden)
- c. Maddi cebir
- d. Manevi cebir (tehdit)
- e. Hata ve sapma

5. SUÇUN MANEVİ UNSURU

15 ŞUBAT 2017

Suç için maddi unsurun varlığı yeterli değildir, olayda hukuka uygunluk nedenlerinin bulunmaması gerekir demiştik. Tipiklik ve hukuka aykırılık maddi unsuru oluşturuyordu, ama yeterli değildir. Suçun oluşması için ikinci olarak manevi unsurun bulunması gerekmektedir. Yani fiilin insan iradesinin ürünü olması, kişinin kusurluluğunun bulunması gerekir.

İlkel dönemlerde cezai sorumluluk kolektif idi. Kusur yakın tarihlerde ortaya çıkmıştır. Cezai sorumluluğun kusurluluğa dayanması gerektiği anlayışına ulaşana kadar bazı **aşamalardan geçilmiştir**.

• İlk aşama: Başkasının fiilinden sorumluluk aşaması

Bir kimsenin gerçekleşmesine hiç katılmadığı, başkaları tarafından gerçekleştirilen bir fiilden dolayı sorumlu olmasıdır. İlkel dönemlerde görülüyordu. Modern ceza hukuku genellikle kişinin hiçbir katkısı yokken başkasının fiilinden dolayı kişiyi sorumlu tutmuyor, ama bazen de sorumlu tutar.

Anayasa ve ceza kanunu açıkça şahsiliği benimsemiştir.

AY mad. 38: Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

TCK mad. 20: Ceza sorumluluğu şahsidir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz.

• İkinci aşama: Objektif sorumluluk

Kişinin bir hareketi var, sonuç ile bu hareket arasında nedensellik bağı da var, ama kusur yoktur. Yani sadece maddi unsur gerçekleşmiştir. Bu sorumluluğun alanını oldukça genişleten bir yaklaşımdır. Fiilin kişi iradesinin ürünü olup olmaması hiçbir önem taşımaz. Fail istemeyerek dahi neden olduğu zararlı sonuçlardan sorumludur.

İlk aşamada kişinin fiili yok ama sorumlu, bu aşamada kişinin fiili var, kusuru yok ama yine sorumludur.

• Üçüncü aşama: Kusurlu sorumluluk

Kişi ancak, kasıtlı ve taksirli olarak gerçekleştirdiği ve kendisine ait olan fiilinden sorumlu olur. Yani hareket ile netice arasında nedensellik bağının olması yeterli değerlidir. Aynı zamanda sonucun kişinin iradesine bağlanabilmesi gerekir.

Kişilik yönünden sorumluluk: Almanya'da ortaya çıkan bu anlayışta, sorumluluğu failin kişiliği oluşturuyor. Fail yaptığından değil, var oluşu yüzünden sorumlu oluyor. Bu tehlikeli bir anlayıştır. Pozitivistleri hatırlatıyor, totaliter rejimlerde hâkimdir.

Kusurluluğun tanımıyla ilgili iki temel anlayış:

1. Psikolojik anlayış: Bu anlayışa göre kusurluluk, fail ile fiil arasındaki bağıdır. Bu bağ kasıttır ama taksirde yoktur, dolayısıyla taksiri açıklayamıyor. Kasıttır fail neticeyi istemektedir ama taksirde fail neticeyi istememektedir.

2. Normatif anlayış: Failin iradesi bir normla çatışıyorsa kusurluluk gerçekleşmiştir. Bu anlayış hem kastı hem de taksiri açıklıyor. Bu iki anlayışı dikkate alarak tanım yapalım:

Kusur: Fiili yaratan iradenin aynı zamanda ödeve aykırı olmasıdır. **Kusurluluk:** Suçun ortaya çıkması için gerekli olan fiile neden olan iradenin, ödeve aykırı olduğu durumdur.

Kusur ile isnat yeteneği:

İsnat yeteneği, dış dünyayı anlama ve buna uygun olarak istediği biçimde davranabilmedir. Anlama ve isteme unsurunun bir arada olması gerekir. Küçüklerin ve akıl hastalarının isnat yeteneği yoktur.

Bazı görüşler, isnat yeteneği olmayan kusurlu davranamaz, failin kusurlu sayılabilmesi için isnat yeteneğinin olması gerekir şeklindedir. Buna göre isnat yeteneği kusurluluğun ön şartıdır. Bu anlayışa eleştiri; küçüklerin ve akıl hastalarının suç işlemesi durumunda müeyyide olarak güvenlik tedbirleri öngörülmesi konusundadır. Suç yoksa nasıl güvenlik tedbirleri uygulanır, şeklindedir. Bu anlayış, ahlaki kusur ile hukuki kusuru birbirine karıştırmaktadır.

Küçükler üçe ayrılmaktadır: 12 yaşından küçük olanlar, 12 – 15 yaş arası ve 15 – 18 yaş arasıdır. 18 yaşından büyüklerin tam ceza ehliyeti vardır. 15 – 18 yaş arası ceza indirilir. 12 – 15 yaş arası biraz daha indirilir. 12 yaşından küçük olanlara ceza verilmez, güvenlik tedbiri koyulur.

Dolayısıyla kusurluluk için **isnat yeteneğinin varlığı şart değildir**. İsnat yeteneği kişinin bir durumudur, statüsüdür, failin cezalandırılması için gereken bir niteliktir. Yani isnat yeteneği olmayanlar da suç işler ama cezalandırılmazlar. Failin cezalandırılmıyor olması failin suç olarak doğmasını engellemez.

KUSURUN TÜRLERİ: KASIT ve TAKSİR

KASIT

TCK mad. 21/1: Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır. Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların **bilerek** ve **isteyerek** gerçekleştirilmesidir. **TCK mad. 21/2:** Kişinin, suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen fiili işlemesi halinde, olası kast vardır.

Modern ceza hukukunda kusur sorumluluğuna yer verilmektedir. Kusurluluğun asli biçimi kasıttır. Kanunda kusurun türünden bahsedilmiyorsa o kasıtlı olarak işleniyor demektir. Taksirli sorumluluk istisnaidir. Taksirden dolayı kişinin cezalandırılması için kanunda açıkça bir düzenlemeye ihtiyaç vardır.

Bazı suçların sadece kasıtlı olarak işlenmesi mümkündür. Öldürme, yaralama taksirli işlenebilir, ama hırsızlık taksirle işlenemez, mutlaka kasıtlı olması gerekir.

Kast sadece hareketin değil, sonucun da istenmesini gerektirir.

→ **Neticeli suçlar bakımından;** irade hem hareketin hem de sonuca yönelik olmalıdır.

→ **Sırf hareket suçlarında;** sonuç olmadığı için failin sadece hareketi bilerek ve isteyerek yapması yeterlidir.

Kastın iki unsuru vardır: **İSTEME** ve **BİLME**

Kastı taksirden ayıran temel ölçüt istemedir. Taksirde isteme yoktur, ama hareketi bilerek yapma vardır.

1. KASTIN İSTEME UNSURU

İsteme unsuru konusunda iki teori önemlidir:

→ **Tasavvur teorisi:** Sonucun istenmiş sayılabilmesi için, sonucun tasavvur edilmesi yeterlidir.

→ **İrade teorisi:** Kastın varlığı için sonucun irade edilmiş olması lazımdır. Sadece tasavvur edilen bir şeyin istenmiş olduğu söylenemez. Kişi hedeflediğini istemiştir. Bir fiili irade etmek, istemek demek onun sonuçlarını da irade etmek, istemek anlamına gelir.

Sonuç fail tarafından ne zaman istenmiş sayılır?

1. Failin **doğrudan hedefi olan sonuçlar** istenmiş sonuçlardır, **arzu edilen sonuç** denilir. Örneğin birini öldürmek için tabancayla ateş edildiğinde bu sonuç istenmiş sayılır.
2. Failin istediği **sonuçtan ayrılması mümkün olmayan sonuçlar** da istenmiş sayılır. Örneğin arabanın içindeki kişiye ateş edilirken arabanın da hasar görmesi ayrılmaz bir sonuçtur.
3. Fail gerçekleşmesi **muhtemel olan sonucu** göze alıyorsa, rıza gösteriyorsa o sonuç istenmiş sayılır. Burada gerçekleşme olasılığı olan sonuçtan söz edilmektedir. Bu olası kast (muhtemel, dolaylı kast) olarak adlandırılan kasttır. Failin hedeflediği sonuçla birlikte gerçekleşmesi muhtemel olan bazı sonuçlar olabilir. Eğer fail bu muhtemel sonuçları göze alıyorsa, rıza gösteriyorsa, kabulleniyorsa olası kast vardır. Bu sonuçlar da istenmiş sayılır, ama daha az ceza verilir.

Fail sonucun meydana gelebileceğini öngörmesine rağmen, sonucun gerçekleşmeyeceği inancıyla hareket etmişse **bilinçli taksirden** söz edilir. Fail öngördüğü sonucun gerçekleşmesini önleyeceğini düşünmüştür.

→ **Doğrudan kasıta**; neticeyi doğrudan istiyor.

→ **Olası kasıta**; neticeyi öngörüyor, ama olursa olsun diyor. Sonuç kabulleniliyor, kayıtsız kalınıyor.

→ **Bilinçli taksirde**; neticeyi öngörüyor, ama engelleyeceğini düşünüyor.

→ **Taksirde**; sonucu hiç öngörmez, böyle bir sonuç hiç aklına gelmez.

Olası kasıta sonucun olmaması için çaba göstermiyor, bu yönüyle bilinçli taksirden ayrılır.

Olası kasıta sonuç istenmiş sayılır ama doğrudan kasıta daha fazla ceza verilir.

Bilinçli taksir, olası kasta göre kusurluluğun daha az bir biçimidir.

Örneğin arabada oturan iki kişiden birini öldürmek için ateş edildiğinde diğer kişiye mermi gelmesi olasılığı vardır. Bu olasılık göze alınırsa olası kasttan söz edilir.

2. KASTIN BİLME UNSURU

22 ŞUBAT 2017

Failin bilmesi gereken unsurlar her suç tipine göre değişir. Fail bilme hususuna hareketten önce, hareketten sonra veya hareket sırasında sahip olabilir.

Failin kasıtlı sayılabilmesi için kanunda yazılı unsurların tümünü bilmesi gerekir. Fail suçun kanundaki tanımında yer alan bütün unsurlarını biliyor ve sonucu istiyorsa kasıt vardır. **Kasıt = Bilme + isteme**

- ✓ **Öldürme suçu için** yaşayan biri olmalıdır. Failin karşısındaki kişinin yaşadığını ve insan olduğunu bilmesi lazımdır. Arkadaşını domuz sanıp av sırasında vuran kişinin kasıtlı olması mümkün değildir.
- ✓ **Konut dokunulmazlığını ihlal suçu için** failin girdiği yerin konut olduğunu bilmesi gerekir. Otel odası, yurt odası veya mağara konut olabilir. Fail yaşanan yerin konut olduğunu bilmelidir.
- ✓ **Memura hakaret suçu için** failin hakaret ettiği kişinin kamu görevlisi olduğunu bilmesi gerekir.
- ✓ **Cinsel saldırı suçu için** failin cinsel ilişkide bulunduğu kişinin 18 yaşından küçük olduğunu bilmesi gerekir. Bilmiyorsa ve mağdurun da rızası varsa fiil suç olmaz.
- ✓ **Hırsızlık suçu için** failin malın başkasına ait olduğunu bilmesi gerekir.

Fail hukuka aykırılığı da bilmek zorunda mıdır? Kanunu bilmemek mazeret sayılmaz. Fiilin antisosyal olduğunun bilinmesi yeterlidir. Fiilin suç olduğunun bilinmesi kural olarak gerekmiyor.

Kasıt nasıl tepsi edilir? Kolay değildir, burada şüpheden sanık yararlanır ilkesi geçerlidir. Hâkim kastı tam tespit edemiyorsa, şüphesi varsa sanık lehine davranmalıdır.

KASTIN TÜRLERİ

- Doğrudan kast – dolaylı (muhtemel, olası) kast
- Zarar kastı – tehlike kastı
- Genel kast – özel kast
- Ani kast – düşünce kastı
- Sonradan ortaya çıkan kast – başlangıç kastı – hem zaman olan kast

Doğrudan kast: Failin gerçekleşmesini istediği, sonucu hedeflediği, doğrudan sonuca yönelik hareket ettiği durumlarda bulunur.

Dolaylı (muhtemel, olası) kast: Failin gerçekleşmesini istemediği ama gerçekleşebileceğini öngördüğü ve kabullendiği sonuçlara ilişkin kasttır. Olası kastın olduğu durumda sonuç gerçekleşmemişse fail teşebbüsten sorumlu olmaz. **Teşebbüs:** Bir şeyin doğrudan hedeflenmesi ve hedefin gerçekleşmemesi durumunda söz konusu olur. Netice kastı belirler kuralı geçerlidir. Olası kastta sonuç gerçekleşmezse fail teşebbüsten sorumlu olmaz. Cezai sorumluluğu gerçekleşen sonuç belirler. Oysa doğrudan kastta sonuç gerçekleşmezse bile fail teşebbüsten sorumlu olur. Olası kastta fail sadece gerçekleşen sonuçtan sorumlu olur. Örneğin düğün veya maç sonrası yapılan tabanca atışları ile birini yaralama veya öldürmede olası kast söz konusudur.

Zarar kastı: Failin korunan hukuki varlık ya da menfaate zarar verme kastının olmasıdır.

Tehlike kastı: Kişinin, hukuki varlık ya da menfaati sadece tehlikeye sokmak istemesidir.

Genel kast: Fail bir neticeyi hedeflemiştir, ama kanun koyucu neyi hedeflediğine önem vermez. Kişinin hangi amaçla hareket ettiğinin bir öneminin olmadığı durumlarda genel kast vardır. Normda tanımlanan fiilin istenmiş olmasını yeterli sayıldığı hallerde genel kasttan söz edilir.

Özel kast: Kanun bazen normda tanımlanan fiilin istenmiş olmasını yeterli saymamakta, aynı zamanda failin belli bir amaçla hareket etmiş olmasını aramaktadır. Failin hangi saikle hareket ettiği önemlidir. Özel kast bazen suçun unsuru olur. Bazen maddi unsuru benzeyen suçları birbirinden ayırmaya yardımcı olur. Bazen de cezanın ağırlaştırılmasına neden olur.

Örneğin hırsızlık suçunda failin faydalanma kastı olması gerekir. Malı kırmak için alınmışsa mala zarar verme suçu olur. Burada özel kast suçu ayırmaya yarar. Örneğin töre saiki cezayı ağırlaştıran bir nedendir (sadece öldürmede cezayı artırır, yaralamada artmaz). Örneğin soykırım saiki olursa basit öldürmeden değil, soykırım suçundan sorumluluk olur.

Ani kast: Ani bir karara dayanan ve hemen icra edilen (araya büyük bir zaman girmemişse) kasttır.

Düşünce kastı: Eğer karala kararın icrası arasında dikkate değer bir zaman aralığı vardır. Düşünce suçu TCK'da sadece insan öldürme suçu bakımından kabul edilmiştir. **Tasarlama:** Cezayı ağırlaştıran (sadece insan öldürme suçunda) bir nedendir. Tasarlamanın varlığı için, belli bir zaman aralığının bulunması şartı yanında failin suçu işleyebilmek için bir takım plan ve projeler yapması gerekir. Ani kasıta kişi tasarlama yapmaz. Tasarlamanın tespitinde plan yapma ve/veya soğukkanlılık ölçütü kullanılır.

Hem zaman olan kast: Harekete başlandığı andan sonucun olması anına kadar devam eden kasttır. Hareketi yaparken ve netice ortaya çıktığında fail kasıtlıdır.

Başlangıç kastı: Fail başlangıçta kasıtlı ama netice gerçekleşmeden önce kastından vazgeçiyor. Sadece ihmali veya icrai hareket anında var olan, netice ortaya çıkmadan önce ortadan kalkan kasttır. Netice gerçekleşmişse kasttan vazgeçmenin hiç bir önemi yoktur. Örneğin anne çocuğunu zehirledi, sonra pişman oldu, çocuğu kurtarmak için çabaladı. Çocuk ölürse pişmanlığın anlamı yoktur, çocuk ölmezse teşebbüsten sorumlu olur. **TCK mad. 36: Gönüllü vazgeçme:** Fail, suçun icra hareketlerinden gönüllü vazgeçer veya kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini önlerse, teşebbüsten dolayı cezalandırılmaz, fakat tamam olan kısım esasen bir suç oluşturduğu takdirde, sadece o suça ait ceza ile cezalandırılır. Örneğin Ali Veli'yi öldürme kastıyla ağır yaraladı. Daha sonra kastından gönüllü vazgeçerse ve onu kurtarmaya çalışırsa Veli ölürse pişmanlığın anlamı yoktur, ölmezse Ali teşebbüsten sorumlu olmaz, yaralama suçundan sorumlu olur.

Sonradan ortaya çıkan kast: Hareketin yapılmasından sonra fakat sonucun gerçekleşmesinden önce ortaya çıkan kasttır. Failin başlangıçta hiçbir kastı yok, ama hareket yapıldıktan sonra hareketten doğan mümkün zararlı sonuçları ister. Örneğin hemşire hastaya yanlış ilaç verdiğini sonradan fark ederse ve hiçbir şey yapmazsa ölürse ölsün derse bu sonradan ortaya çıkan kasttır. Örneğin araba ile birine çarpıp sonra yapılması gerekenleri yapmayıp kişiyi olay yerinde bırakıp gidilirse burada sonradan ortaya çıkan kast söz konusu olur. Sorumluluk için **iki şart** vardır:

- Kişinin önleme yükümlülüğü olmalıdır.
- Aynı zamanda sonucun önlenabilir bir sonuç olması gerekir.

Bir suçun işlenmesinden duyulan haz, sevinç kast değildir. Biri intihar ederken başkasının onu izlemekten (teşvik etmemek şartıyla) zevk alması kast değildir.

ÖRNEKLER

1	İnşaatta çalışan Ali, tahtaları aşağıya atmaktadır. Arkadaşı Veli bunun tehlikeli olduğunu söyler. Ali ikaza uymayarak çalışmaya devam eder. Tahta yoldan geçen Filiz'in başına isabet eder, yaralanır. • Ali uyarılara rağmen çalışmaya devam etmiş, attığı tahtaların birilerine isabet etmesi riskini göze almıştır, böyle bir sonucun olmaması için hiçbir çaba göstermemiştir. Bu durumda Ali, "olası kast" nedeniyle sorumludur.
2	Ali, boşanmaya razı olmayan karısı Filiz'i öldürmeyi planlar. Av partisine karısı ile gitmeyi ve kaza süsü vererek onu öldürmeyi planlar. Evde tüfeği temizlerken yanlışlıkla tüfek ateş alır ve karısı ölür. • Ali'nin öldürmeye yönelik düşüncesi tasarlama değildir. Tasarlamanın tespitinde plan yapma ve/veya soğukkanlılık ölçütü kullanılır. Suç işleme kararından sonra failin suç işlenmesini, suç sonrasını planlaması, gerekli hazırlıkları buna göre yapması plan teorisine göre tasarlama değildir. Soğukkanlılık ölçütünde ise fail suç işleme kararının ardından bir soğuma dönemi geçirir, ancak suç işlemede hala karardır. Olayda her iki ölçüte göre de tasarlama vardır. • Ölüm tasarladığı şekilde olmamıştır. Av sırasında kaza süsü vererek öldürmeyi planlamış ancak henüz icra hareketlerine başlamamıştır. Tüfeği temizlerken dikkatsizlik sonucu karısını öldürmüştür. Bu durumda gerçekleşen neticeden taksirle sorumlu olacaktır. • Tüfeği temizlerken karısını vurabileceğini öngörmüş ancak ustalığına güvenerek neticenin gerçekleşmeyeceğine inanıyorsa bilinçli taksirle öldürmeden, neticeyi öngörememişse basit taksirle öldürmeden sorumlu olacaktır.

3	İşçi Ali ve Veli kanalizasyonun kapağını kapatmayı unutarak ağacın altında uyumuşlardır. Emel acele ile okula giderken kanalizasyon çukuruna düşmüştür. Simitçi de çocuğu kurtarmak için çukura atlamıştır, ikisi de kurtulamamıştır. - Emel'in çukura düşerek ölmesinde işçi Ali ve Veli taksirli olarak sorumludur. Taksirli sorumluluğun tüm şartları gerçekleşmiştir. Hareket iradidir, sonucu istememişlerdir, nedensellik bağı ve davranış kurallarına aykırılık vardır ve adam öldürmenin taksirli biçimi kanunda cezalandırılmaktadır. - Sonucun öngörülebilir olduğu kuşkusuzdur. Eğer sonucu öngörmüş ve bir şey olmaz demişlerse bilinçli taksir söz konusu olur. İşçi Ali ve Veli kendi kusurlu hareketlerinden sorumludurlar. Cezaları kusurlarına göre ayrı ayrı belirlenir. - Simitçinin çocuğu kurtarmak için çukura atlaması ve ölmesini nedensellik açısından değerlendirmek gerekir. İşçi Ali ve Veli'nin hareketleri ile sonuç arasında nedensellik bağı yoktur. Dolayısıyla işçi Ali ve Veli sonuçtan sorumlu değildir.
4	Ali ve arkadaşları ormanda piknik yaparken et pişirmek için kavşaktaki yön levhasını kullanırlar. Levha olmadığı için yanlış yola giren kamyon otobüsle çarpışır, yaralananlar olur. Ali ve arkadaşlarının kavşakta yön levhasının olmaması durumunda olabilecek sonuçları öngörebilmeleri gerekir. Sorumlulukları taksirin ötesindedir. Bir kaza olsun düşünceleri yoktur, yani doğrudan kasttan söz edilemez. Ancak olursa olsun diyerek sonucu göze almışlarsa olsa kast, bir şey olmaz düşüncesiyle almışlarsa bilinçli taksir söz konusu olur.
5	Emel yolda tilkiye çarpar, kontrol ettiğinde öldüğünü görür. Ölmüş tilkiyi ve aracın tamponunu yolun dışına çıkarmaz ve başka araçların kaza yapmasını önleyici tedbir almadan gider. Filiz tilkiyi canlı zanneder ve manevra yapar, tamponun üstünden geçerken kontrolü kaybeder, yol kenarındaki levhaya çarpar ve yaralanır. Emel tedbir almayarak tehlikeli bir durum yaratmıştır. Emel dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranmıştır. Emel'in diğer araçların kaza yapabileceğini öngörmesi gerekir. Bunu öngörmesine rağmen diğer araçların kaza yapmasını istemesi için bir neden olmadığına göre bilinçli taksirle yaralamadan sorumludur.
6	Banu ameliyata alınır. Anestezi uzmanı Dr. Bilal ameliyata gelmez. Teknisyen Cavit de tüpleri kontrol etmez. Ameliyat esnasında tüpler yetmeyince değiştirilmesi gerekir. Teknisyen Cavit hizmetli Ali'ye tüpleri değiştirmesini söyler. Hizmetli Ali, oksijen tüpü yerine CO₂ tüpünü takar. Teknisyen Cavit bunu kontrol etmez. Banu morarınca durum anlaşılır, ancak Banu kurtulamaz. - Olaydaki kişilerin hareketlerinin netice üzerinde nedensel etkileri bulunmaktadır ve tümünün taksirli sorumlulukları vardır. Dr. Bilal nezaret etmediği ve ameliyata gelmediği için; teknisyen Cavit tüpleri kontrol etmediği için; hizmetli Ali yanlış tüp taktığı için dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranmışlardır. TCK mad. 22/5'e göre birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda herkes kendi kusurundan sorumlu olur ve her failin cezası kusuruna göre tespit edilir. Dr. Bilal ameliyatta sorun çıkabileceğini öngörmesine rağmen bunun olmayacağına inandığı ve bu nedenle bilinçli taksirle ölümden sorumlu olduğunu söylemek mümkündür. Teknisyen Cavit dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranarak öngörmesi gereken neticeyi öngörmediği için bilinçsiz taksirle ölümden sorumludur. - Hizmetli Ali'nin sorumluluğu ise dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranarak öngörmesi gereken neticeyi öngörmediği için bilinçsiz taksir olarak değerlendirilebilir.
7	İşçi Selim ve Bora çatıdan demir parçalarını aşağıya atmaktadırlar. Güvenlik görevlisi Ümit işçileri uyarır. İşçiler "dikkat ediyoruz" derler. Sonra Selim'in attığı demir parçası Can'ın sırtına gelir ve yaralar. Bora'nın attığı demir parçası ise arabanın camını kırar. - İşçilerin güvenlik görevlisi Ümit'in uyarısı üzerine dikkat ettiklerini söylemesi, neticeyi öngördüklerini ancak bu neticeyi istemediklerini gösterir. Buna rağmen netice gerçekleşmişse Can'ın yaralanması bilinçli taksirle yaralamadır. - Bora da öngörmesine rağmen neticenin gerçekleşmeyeceğine dair bir inanç taşımaktadır, neticeyi istememektedir. Burada bilinçli taksir vardır ancak mala zarar vermenin taksirli hali suç olarak kanunda düzenlenmemiştir. Netice haksız fiil olduğu için TBK anlamında tazminattan sorumludur.

8	Bora işlek caddede, uzun süredir takip ettiği askeri servis aracının geçişi sırasında bombayı patlatır. Dört asker kişi ile caddede bulunan altı sivil kişi ölür. Savcı dört askeri kasten, altı kişiyi de olası kasıtlı öldürmekten iddianame düzenler. - Bora, fiili plan yapmak suretiyle tasarlayarak işlemiştir. Servistekileri öldürme yönündeki kararında ısrar etmesi soğukkanlılık ölçütüne göre de tasarlamamış olduğunu gösterir. Savcının iddianamedeki nitelendirmesi yanlıştır. “Dört askeri tasarlayarak öldürmekten” davanın açılması gerektirir. - Altı sivilin ölümünün olası kast olarak değerlendirilmesi de yanlıştır. Askeri aracın işlek caddede patlatılması neticesinde çevredekiilerin de öleceği veya yaralanacağı muhtemeldir. Bu neticedir. Sivil ölümler hareketin doğrudan sonucudur. Failin istediği neticeyi gerçekleştirmesi için başka neticelerin de gerçekleşmesi zorunlu ise fail bu neticeleri de istemiş sayılır. Bu durumda fail, altı kişinin olası kasıtlı değil, kasten öldürülmesinden sorumlu olacaktır.
9	Sarhoş Ali, karısı Ayşe ile tartışır, banyoya kadar kovalar, yüzüne iki yumruk ve karnına bir tekme atar. Bayılan Ayşe düşerken kafasını çarpar. Ali ambulans çağırır, ancak Ayşe artık ölmüştür. - Olayda Ali’nin kastı karısını öldürmeye yönelik değil, yaralamaya yöneliktir. Ancak karısı darbeler sonucunda bayılmış ve düşerken kafasını çarparak beyin kanamasından ölmüştür. Neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış suçu düzenleyen TCK mad. 23/1’e göre, bir fiilin kastedilenden daha ağır veya başka bir neticenin oluşumuna sebebiyet vermesi halinde, kişinin bundan sorumlu tutulabilmesi için, en azından taksirle hareket etmesi gerekir. - Ali banyoda karısını darp ederken düşüp ölebileceğini öngörmesi gerekir. Bu neticeyi öngörmemesi veya öngörmesine rağmen neticenin gerçekleşmeyeceğine dair olan inancı taksirinin olduğunu gösterir. Ali, TCK mad. 87/4’te düzenlenen neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış yaralamadan sorumludur.

TAKSİR

Kastı taksirden ayıran temel ölçüt **isteme unsurudur**. Taksirde sonucu isteme yoktur.

TCK mad. 22/1: Taksirle işlenen filler kanunda açıkça belirtildiği hallerde cezalandırılır.

TCK mad. 22/2: Taksir, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeden gerçekleşmesidir.

TCK mad. 22/3: Kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi halinde bilinçli taksir vardır; bu halde taksirli suça ilişkin ceza üçte birden yarısına kadar artırılır.

TCK mad. 22/4: Taksirle işlenen suçtan dolayı verilecek olan ceza failin kusuruna göre belirlenir.

TCK mad. 22/5: Birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda, herkes kendi kusurundan dolayı sorumlu olur. Her failin cezası kusuruna göre ayrı ayrı belirlenir.

TCK mad. 22/6: Taksirli hareket sonucu neden olunan netice, münhasıran failin kişisel **ve** ailevi durumu bakımından, artık bir cezanın hükmedilmesini gereksiz kılacak derecede mağdur olmasına yol açmışsa ceza verilmez; **bilinçli taksir halinde** verilecek ceza yarıdan altıda bir kadar **indirilebilir**.

Hiç kimsenin öngörmediği bir şey varsa taksir yoktur. Öngörülebilecek bir şeyi öngörememek taksirdir.

Bilinçli taksir kişinin neticeyi istememesine karşın, neticenin gerçekleşmeyeceği inancıyla hareket etmesidir. Öngörülebilir neticeyi failin öngörememesi **basit (bilinçsiz) taksirdir**. Altıncı fıkrafta “kişisel ve ailevi” derken “ve” diyor “veya” demesi daha iyi olurdu. 6. fıkrafta **ceza verilmemesi basit taksirler içindir**.

Taksirin kınanabilirliği daha azdır, bu nedenle daha az cezalandırılır. Taksirli sorumluluktan söz edilebilmesi için **mutlaka zararlı sonucun ortaya çıkması gerekir**. Taksir icrai veya ihmali hareketle olabilir. Hızlı araç kullanan kişi icrai hareketle, kuyunun kapağını kapatmayan kişi ihmali hareketle taksirli davranmıştır.

Taksirli suçlarda çoğu zaman failin kendisi de zarar görür (örneğin trafik kazaları).

Taksir neden cezalandırılıyor?

- Taksirde özensizlik cezalandırılır. Taksirin cezalandırılmasında toplumsal zorunluluk vardır.
- Kusurluluk failin kınanabilirliği anlamında ele alındığında taksirin cezalandırılması meşrudur.
- Taksir istisnai olarak sadece kanunda açıkça suçun taksirli şeklinin cezalandırılacağı belirtildiği hallerde cezalandırılır. Taksirdeki kusur kasta göre daha azdır.

Taksirli hali cezalandıran suçlar:

- Adam öldürme ve yaralama: 85 ve 89. maddeler
- İflas: 162. madde
- Genel güvenliğin taksirli biçimde tehlikeye sokulması: 171, 172 ve 173. maddeler
- Trafik güvenliğinin tehlikeye sokulması: 180. madde

- Çevrenin kirletilmesi: 182. madde
- Askeri tesisleri tahrip ve düşman askeri hareketleri yararına anlaşma: 307. madde
- Taksir sonucu casusluk: 338. madde
- Devletin güvenliği bakımından gizli bilgilerin açıklanması: 329. madde

TAKSİRİN UNSURLARI Şartların hepsi bir arada bulunmalıdır.

1. Hareket iradi olmalıdır.
2. Netice istenmemiş olmalıdır.
3. Hareket ile netice arasında nedensellik bağı olmalıdır.
4. Hukuki varlık veya menfaatleri korumaya yönelik davranış kurallarına aykırılık olmalıdır (dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlali)
5. Taksir kanunda açıkça cezalandırılmış olmalıdır.
6. Sonuç öngörülebilir olmalıdır.

- **Hareket iradi olmalıdır:** İradi değilse taksirden değil, tesadüf, kaza veya mücbir sebepten söz edilir. Unutmak; kişinin unutmama zorunluluğunun olduğu durumlarda iradidir.
- **Hukuki varlık veya menfaatleri korumaya yönelik davranış kurallarına aykırılık olmalıdır (dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlali):** Dikkat ve özen yükümlülüğünün kaynağı; pozitif hukuk kuralları, genel – müşterek hayat tecrübe kuralları, meslek ve sanat kuralları veya sözleşmeler olabilir. **Tedbirsizlik** genellikle ihmali hareketle ortaya çıkar, **dikkatsizlik** ise icrai bir hareketle ortaya çıkar. **Acemilikte** bir mesleğin gereklerine uymamak söz konusudur. **Emir ve talimatlara riayetsizlikte** ise iş güvenliği kurallarına uymama söz konusudur.
- **Taksir kanunda açıkça cezalandırılmış olmalıdır:** Taksir istisnai olarak cezalandırıldığından kanunda açıkça bir düzenleme olmalıdır.
- **Sonuç öngörülebilir olmalıdır:** Hiç kimse normal şartlarda sonucu öngöremeyecekse taksirden söz edilemez. Taksirin olması için öngörülebilecek bir sonucun öngörülmemesi gerekir.

Failin tecrübesi, yaşı, zekâ seviyesi, eğitimi, beden kusurları, sosyal konumu, cinsiyeti vs. dikkate alınır. Herkesten aynı özen ve öngörülebilirlik beklenemez. Öngörebilme konusunda kesin bir kural yoktur. Kişinin özelliklerine göre öngörülebilirlik tespit edilmelidir.

Fail gereken özeni gösterseydi bile sonuç meydana gelecek idiyse failin taksirli olmadığı sonucuna varılır. Yargıtay öngörülebilirliği tespit için hem objektif hem de sübjektif duruma bakarak değerlendirme yapıyor.

Bazı durumlarda birden fazla kişi faaliyet gösterebilir. Örneğin ameliyat esnasında birden fazla kişi görev yapmaktadır. Bunlardan birisi taksirli olursa diğerleri sorumlu olur mu? Herkesin kusuru kendisine aittir. Ama eğer kusuru görmüşse, fark etmişse ve müdahale etmemişse sorumlu olur. Eğer gözetme, kontrol etme yükümlülüğü varsa veya kusuru fark etmişse sorumluluk doğar. Bunun dışında herkes kendi kusurundan sorumludur.

Tehlikeli faaliyetleri işletenlerin sonucu öngördükleri kabul edilir. Kişinin tehlikeli faaliyetin gerektirdiği kurallara uyup uymadığına bakılır.

NETİCE SEBEBİYLE AĞIRLAŞMIŞ SUÇ

01 MART 2017

Kastı taksirden ayıran temel ölçüt **isteme unsurudur**. Taksirde sonucu isteme yoktur.

TCK mad. 23: Bir fiilin, kastedilenden daha ağır veya başka bir neticenin oluşumuna sebebiyet vermesi halinde, kişinin bundan dolayı sorumlu tutulabilmesi için bu netice bakımından en azından taksirle hareket etmesi gerekir.

Suçun varlığı için gerekli olanın ötesinde zararlı veya tehlikeli bir sonuç meydana gelmesi durumunda netice sebebiyle ağırlaştırılmış suçtan söz edilir.

Kanun bu suçlar bakımından objektif sorumluluğu bertaraf etmek istemiştir ve failin en azından taksirli olmasını aramıştır. Fail neticeyi kastediyor ama netice onun kastettiğinden daha ağır veya başka bir netice ortaya çıkmışsa, fail en azından taksirliyse bu sonuçtan sorumlu olur.

Netice sebebiyle ağırlaştırılmış suç **iki biçimde** olur. İlkinde derece, ikincisinde hukuki konu farklılığı vardır.

→ **Daha ağır bir neticenin** ortaya çıkması: Failin hedefi = X, sonuç = XX (daha ağır netice)

→ **Başka bir neticenin** ortaya çıkması: Failin hedefi = X, sonuç = XY (başka netice)

→ Daha ağır bir neticenin ortaya çıkması:

Bu durumda derece farkından söz edilir. Örneğin failin sadece yaralama kastıyla hareket etmiş olmasına rağmen, yaralama sonucunda mağdurun ölmesi veya tokat atıp mağdurun başını duvara çarpıp ölmesi durumu böyledir. Failin sorumlu olması için en azından taksirli olması gerekir. (TCK mad. 87)

TCK mad. 87/4: Kasten yaralama sonucunda ölüm meydana gelmişse

TCK'nın 87. maddesinin 4. fıkrası taksirli adam öldürme ile karıştırılmaktadır. Taksirli adam öldürmede failin kastı yoktur, özensizlik vardır. Ama **burada failin bir kastı vardır, failin yaralama kastı vardır, sonuç ise ölümdür. Yaralama kastıyla hareket edip sonuç ölüm olursa fail, TCK mad. 87/4'e göre sorumlu olur.** Tokat atıp mağdurun başını duvara çarpıp ölmesi durumunda fail, TCK mad. 87/4'e göre sorumlu olur. Failin kastı yaralamaya yöneliktir.

Sınavsa fail, sonucu öngöremedi, taksirli öldürme dersek fahiş hata olur. En azından taksirli olması şartıyla TCK mad. 87/4'e göre sorumlu olur. Fail eğer yaralama kastıyla hareket etmezse bu madde kapsamına girmez.

→ Başka bir neticenin ortaya çıkması:

Burada istenen netice ile gerçekleşen netice arasında hukuki konu farkı vardır.

TCK mad. 102/5 (Cinsel saldırı): Burada failin amacı cinsel saldırı, ama sonuç mağdurun ölümüdür. Cinsel saldırı ile ölüm arasında hukuki konu farkı vardır. Fail TCK mad. 102/5'e göre sorumlu olur, ama TCK mad. 23'e göre en azından taksirli olması gerekir. Fail tecavüz eder ve sonra öldürürse iki ayrı suç olur.

TCK mad. 99/3 (Çocuk düşürtme): fiil kadının beden veya ruh sağlığı bakımından bir zarara uğramasına neden olmuşsa, fiilin kadının ölmesine neden olması halinde Failin hedefi çocuğu düşürtmekti ama sonuç kadın öldü veya beden veya ruh sağlığı zarara uğradı. Netice sebebiyle ağırlaşmış suç vardır, fail TCK mad. 99/3'e göre sorumlu olur ama TCK mad. 23'e göre en azından taksirli olması gerekir.

TCK mad. 97/2 (Terk): koruma ve gözetim yükümlülüğü altında bulunan bir kimseyi Burada kastınız adamı öldürmekse bu maddeye girmez. Terk ettiniz, ölürse ölsün kurtuluruz dediniz, burada bu madde uygulanmaz. Terk ettiniz, artık ağabeyim baksın dediniz, burada TCK mad. 97/2 uygulanır.

TCK mad. 267/5 (İftira): Amacınız onun hakkında soruşturma başlatılmasını sağlamaktır. Ama kişi iftira sonucunda müebbet hapis cezası aldı. Bu durumda maddenin 1. fıkrasına göre değil, 5. fıkrasına göre sorumluluk doğar.

TCK mad. 272/6 (Yalancı tanıklık): Fail sadece yalancı tanıklık yapmak istiyor, ama o tanıklığa bağlı olarak kişi mahkûm ediliyor.

- **Bazen** failin istediğinin ötesinde ortaya çıkan ikinci sonuç bakımından failin taksirli ya da kasıtlı olmasının önemi yoktur. Örneğin yalancı tanıklık sonucunda, iftira sonucunda fail şöyle düşünebilir: Adam müebbet hapse mahkûm olabilir. Burada fail evet istiyorum, olsun (kasıt), olursa olsun (olası kasıt) ya da yok canım o kadar da olmaz (bilinçli taksir) demesi arasında fark yoktur. Failin kafasında hangisi olursa olsun, **neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçtan cezalandırılır.**
- **Ama bazı** neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçlarda ise ortaya çıkan ikinci sonuç bakımından eğer fail **kasıtlıysa hem asıl suçtan hem de ortaya çıkan ikinci suçtan sorumlu olacaktır.** Örneğin çocuk düşürtme, terk veya cinsel saldırı suçlarında fail, mağdurun ölmesini istiyorsa neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçtan ceza verilmez. Her iki suçtan ayrı ayrı ceza verilir.

İftira	}	İkinci sonuç bakımından kasıt veya taksirin önemi yoktur. Neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçtan cezalandırılır
Yalancı tanıklık		

Terk	}	Fail ikinci sonucu istiyorsa, kasıtlıysa neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçtan sorumlu olmaz. İkinci suçtan ayrıca cezalandırılır.
Cinsel saldırı		
Çocuk düşürtme		

- a. Kaza ve tesadüf (beklenmeyen durum)
- b. Mücbir sebep (zorlayıcı neden)
- c. Maddi cebir (şiddet)
- d. Manevi cebir (tehdit)
- e. Hata (iradenin oluşumunda) 1) Hukuki hata
2) Fiili hata
- f. Sapma (iradenin gerçekleşmesinde) 1) İsabette sapma (tek veya çok neticeli isabette sapma)
2) Suçta sapma (tek veya çok neticeli suçta sapma)
3) Nedensellik bağında sapma

KAZA VE TESADÜF (BEKLENMEYEN DURUM)

Kasıtta irade, bilme ve isteme ile ilişkilidir. Taksirde hareketin iradiliği vardır. Kaza ve tesadüf durumunda, **iradi hareket yoktur**. Doğa olayları kaza ve tesadüf olarak değerlendirilemez. Bunlara bağlı olarak bir insan hareketinin olması gerekir.

Ortaya çıkan sonuç sadece fail değil, herhangi bir kişi bakımından da **öngörülebilir bir sonuç değildir**.

Taksirde; öngörülebilir bir sonucu failin öngörmemesi söz konusudur. Kaza ve tesadüften, beklenmeyen durumdan söz edebilmek için ise sonuç önlenemez ve öngörülemez bir sonuç olmalıdır. Yani failin iradi bir hareketinden söz edilememelidir.

Örneğin çok şiddetli fırtınada yol levhası ters dönmüş olsun, araç kullanan kişi bu sebeple yanlış yola girip kaza yaparsa ve ölüm ve yaralama olmuşsa bu durumda beklenmeyen bir durumdan söz edilir.

MÜCBİR SEBEP (ZORLAYICI NEDEN)

Mücbir sebepte kişi, sonucu öngörsün ya da öngörmesin, iradesine aykırı bir biçimde hareket etmeye zorlandığının **farkındadır**, bu hareketi yapmak istememektedir. Fakat karşı koyamamaktadır, başka türlü hareket edememektedir. Yani fail iradesine aykırı hareket etmekte ve bunu yapmak zorunda kalmaktadır. Kişiyi karşı koyamayacağı **bir dış kuvvet zorlar**. Örneğin inşaattan düşen işçinin aşağıda bir insanın üzerine düşerek ölümüne sebebiyet vermesi durumu böyledir.

Kaza ve tesadüfte ise fail iradesine aykırı hareket ettiğinin farkında değildir.

MADDİ CEBİR (ŞİDDET)

TCK mad. 28: Karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit sonucu suç işleyen kimseye ceza verilmez. Bu gibi hallerde cebir ve şiddet, korkutma ve tehdidi kullanan kişi suçun faili sayılır.

Maddi cebirde **dış kuvvet** yani zorlayan bir başka insandır. Bu basit bir zorlama değildir, karşı koyamayacağı biçimde bir zorlamanın olması gerekir. Başka bir şekilde davranma imkanını ortadan kaldıracak biçimde bir zorlamanın olması gerekir. Örneğin tren görevlisinin elinin bağlanması ve trene gerekli işaretleri veremediği için trenin kaza yapması halinde durum böyledir. Bu nedenle fiilinden sorumlu tutulamaz; zorlayan ise hem cebir hem de işlenen suçtan cezalandırılır.

Mücbir sebepte kişi doğal olaylar tarafından, cebirde ise bir başka kişi tarafından harekete geçirilmektedir.

MANEVİ CEBİR (TEHDİT)

Burada gelecekte doğması muhakkak ve ağır olan bir zarar tehdidi ile zorlanan bir irade vardır. Kişi zararın gerçekleşmesini önlemek, kendisini veya başkasını kurtarmak amacıyla kendisine işletilmek istenen suç işlemektedir.

Maddi cebirde hâlihazırda bir kötülükle karşı karşıya olan kişinin iradesi zorlanmıştır. O anda başka türlü davranma imkânı yoktur. Manevi cebirde de yakın bir tehlike vardır ama hareketi belli ölçüde iradidir. Her ikisi de kusurluluğu ortadan kaldırır. Tehdit eden, hem tehdit hem de işlenen suçtan cezalandırılır.

HATA

Hata, gerçeğin bilinmemesi veya yeterli derecede bilinmemesi nedeniyle bir konuda yanlış hüküm verilmesidir. Hata; ya iradenin oluşum sürecini etkiler (hukuki ve fiili hata) ya da iradenin gerçekleşmesi sürecini etkiler (isabette, suçta veya nedensellik bağında sapma).

Fiili hata

TCK mad. 30/1: Fiilin icrası sırasında suçun kanuni tanımındaki maddi unsurları bilmeyen bir kimse, kasten hareket etmiş olmaz. Bu hata dolayısıyla taksirli sorumluluk hali saklıdır.

- Bir suçun var olabilmesi, kastın gerçekleşmesi için, sadece hareketin bilerek ve isteyerek yapılması yetmez, suçu oluşturan unsurların da bilinmesi gerekir. Fiili hata suçun **asli unsurlarına ilişkin** hatadır. Örneğin failin cinsel saldırı suçundan sorumlu olabilmesi için saldırıda bulunduğu kişinin yaşını bilmesi gerekir. 18 yaşından büyük zannederek aslında 17 yaşındaki bir kimseye cinsel saldırıda bulunuyorsa orada artık çocuğun cinsel istismarı değil de sanki o büyümüş gibi yer verilir, ona göre ceza verilir.
- Fiili hatada fail ceza normu bakımından bir bilgisizliğe sahip değildir. **Normu doğru bilmektedir**, fakat suç teşkil eden fiilden farklı bir fiil gerçekleştirdiğine inanmaktadır. Fail fiil üzerinde hata yapmakta, yaptığı fiilin **tipik olmadığına inanmaktadır**. Fiili hata bir algılama hatasıdır.
- Böyle bir algılama hatasının ceza hukuku açısından önem taşıyabilmesi için, failin cezalandırılmaması için **esaslı bir hata olması gerekir**. Şöyle bir mantık yürütülür: Fail fiili işlerken yanılmamış olsaydı, fiil suç teşkil etmeyecekti diyebildiğimiz durumda hata esaslıdır ve failin kusurundan söz edilemeyecektir. Örneğin avlanırken hayvana ateş ettiğini zannederek bir insana ateş etmesi halinde durum böyledir.
- Failin **taksirinden kaynaklanan** bir hata varsa, **kusurlu hatadır**. Fiilin taksirli şekli cezalandırılıyorsa, fail ona göre sorumlu olur.
- Hata **kurucu unsurlara ilişkin** ise **etkilidir**. **Suç vasıtasında hata** veya **şahıs üzerinde hata** sorumluluğu **etkilemez**. Şahısta hata kusurluluğu kaldırmaz.
- Fail, **nitelikli hali** yani cezayı ağırlaştıran durumu bilmiyorsa cezanın ağırlaştırılmış şeklinden sorumlu olmaz, basit şeklinden sorumlu olur. Örneğin kamu görevlisi olduğunu bilmediği birisine hakaret ediyorsa kamu görevlisine hakarettten değil, bir kişiye hakarettten sorumlu olur.

Hukuki hata

TCK mad. 4: Ceza kanunlarını bilmemek mazeret sayılmaz.

TCK mad. 30/4: İşlediği fiilin haksızlık oluşturduğu hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi, cezalandırılmaz.

- Hukuki hatada ya fail işlediği fiili cezalandıran bir **kuralın bulunduğunu bilmez** ya da kuralı bilir ancak **yanlış yorumlar**. Hukuki hata yanlış bir değerlendirmedir ve **norma yöneliktir**. Hukuki hata kastı ortadan kaldırmaz.
- Hukuki hata **iki şekilde** ortaya çıkar
 - Ceza kanunlarının bilinmemesi veya yanlış bilinmesi
 - Ceza kanunu dışındaki kanunlarının bilinmemesi veya yanlış bilinmesi

Ceza kanunu dışındaki herhangi bir kanunda hata, ceza kanunu ile ilgili ve ona etkili ise, hatanın niteliğine bakmak gerekir. Bu hata fiili hata olarak gerçekleşmişse, bunun ceza kanunundaki hataya etkili olması gerekir. Örneğin Medeni Kanundaki mülkiyeti düzenleyen hükümlerin bilinmemesi sonucu, başkasına ait bir malı kendisinin zannederek alan kişi hırsızlık yapmış olmayacaktır. Fiili hata esaslı kabul edilir ve kusurluluğu kaldırır.

SAPMA (iradenin gerçekleşmesindeki hata)

15 MART 2017

1. İsabette sapma

Tek neticeli isabette sapma
Çift veya çok neticeli isabette sapma

2. Suçta sapma

Tek neticeli suçta sapma
Çift veya çok neticeli suçta sapma

3. Nedensellik bağında sapma

İsabette sapma

Şahısta hata ile isabette sapma birbirinden farklıdır. **Şahısta hatada** fail öldürmek istediği kişi zannederek başka bir kişi üzerinde suç işlemiştir. **Şahısta sapmada** ise gerçekten öldürmek istediği kişiye ateş eder, fakat sapma nedeniyle kurşun başka birine isabet eder.

Sadece kasıtlı suçlar bakımından şahısta hata ya da sapma söz konusu olabilir.

Tek neticeli isabette sapma

Fail kastettiği neticeyi istediği kişi üzerinde değil **başka bir kişi üzerinde** gerçekleştirmektedir. Örneğin Ali, Hasan'a ateş ediyor, ama kurşun Hüseyin'e isabet ediyor.

Tek neticeli isabette sapma hiçbir zaman esaslı hata olmaz. Suç mağdurunun değişmesi ortada bir suçun bulunmasına engel olmaz. Sapma olmasaydı fiil suç teşkil etmeyecekti denemez. Suçun başka kişi üzerinde gerçekleşmesi kusurluluğu kaldırmaz.

Kastedilen ve gerçekleşmeyen suç bakımından **teşebbüsten**, gerçekleşen suç bakımından ise **olası kast** ya da **taksirli (bilinçli veya basit)** sorumlu olur. Kusur yoksa sorumlu olmaz.

Çift veya çok neticeli isabette sapma

Suç **hem istenilen kişi hem de başka bir kişi üzerinde** gerçekleşebilir.

Bu gibi hallerde kast ve taksirle ilgili genel kurallara başvurulur. Hareket noktası, gerçekleşen bütün sonuçlardan failin sorumlu olmasıdır.

Gerçekleşen suç bakımından fail **kasıtlı** sorumludur, ikinci sonuç için ise; failin muhtemel kastı varsa **olası kasıttan**, sadece taksiri varsa **taksirinden (bilinçli veya basit)** dolayı sorumlu olur. Bu durumda cezalar toplanır. İkinci sonuç bakımından taksir saptanamıyorsa sorumlu tutulmaz.

Örneğin Ali, Hasan'a ateş ediyor, kurşun hem Hasan'a hem de Hüseyin'e isabet ediyor.

** Hasan ölürse; doğrudan kast

** Hasan yaralanırsa öldürmeye teşebbüs

** Hüseyin ölürse olası kast, bilinçli veya basit taksir

** Hüseyin yaralanırsa olası kast, bilinçli veya basit taksir (sakın **sınavda öldürmeye teşebbüs demeyin**)

Olası kastta teşebbüsten söz edilemez. Netice kastı belirler ilkesi geçerlidir.

Suçta sapma

Failin işlemek istediği suçla işlediği suç arasında bir nitelik farkı vardır.

Örneğin Ali, taş atarak Hasan'ı yaralamak istiyor, taş arabanın camını kırıyor. Suçta sapma vardır. Kastedilen adam yaralamadır, gerçekleşen mala zarardır. Bu durumda genel kurallar uygulanır. **Yaralamaya teşebbüsten** sorumludur, mala zararda ise sadece **olası kasıttan** sorumludur.

Taksirli suçlarda sorumluluğun olabilmesi için kanunda açıkça düzenlemiş olması gerekir. Ancak mala zarar suçunun taksirli biçimi yoktur. **Mal varlığına suçlarda taksirli sorumluluk yoktur.**

Örneğin Ali, taş atarak arabanın camını kırmak istiyor, taş Hasan'ı yaralıyor. Suçta sapma vardır. Kastedilen mala zarardır, gerçekleşen adam yaralamadır. Bu durumda **mala zarara teşebbüsten** sorumlu olur. İkinci sonuç bakımından ise **olası kast, bilinçli taksir veya basit taksir** değerlendirmesi yapılır.

Tek neticeli suçta sapma

Fail gerçekleştirmek istediği neticeyi gerçekleştirememişse bu suça **teşebbüsten** sorumlu olur, ikinci sonuç bakımından ise **olası kast, bilinçli taksir veya basit taksir** değerlendirmesi yapılır.

Çift veya çok neticeli suçta sapma

Fail gerçekleştirmek istediği neticeyi gerçekleştirmiş ayrıca istemediği bir başka netice de meydana gelmişse, istediği netice bakımından **kastından**, istemediği netice bakımından **olası kast, bilinçli taksir veya basit taksirden** sorumludur.

Suçun taksirli şekli yoksa ceza hukuku bakımından sorumlu olmaz, medeni hukuk bakımından tazminata mahkûm edilebilir. Netice kastı belirler ilkesi geçerlidir. **Olası kastta teşebbüsten söz edilemez.**

Nedensellik bağında sapma

Belli bir şekilde gerçekleştirilmek istenen suç başka bir biçimde ortaya çıkarsa nedensellik bağında sapmadan söz edilir.

Kast nedensellik bağını kapsamına almaz. Failin neticeyi öngörmesi ve istemesi yeterlidir. Bu neticenin nasıl doğacağını öngörmesi şart değildir. Nedensellik kastın bir unsuru değildir. **Nedensellik bağındaki sapmanın hukuki bir önemi yoktur.**

Örneğin Ali, Hasan'ı köprüden ırmağa atıp boğarak öldürmek istiyor. Ancak Hasan ırmağa düşmeden önce başını kayalara veya köprüünün direklerine çarparak ölüyor. Failin istediği sonuç gerçekleşmiştir, gerçekleşme biçimi önem taşımaz, kasıtlı adam öldürmekten sorumludur. Başlangıçtaki kastın bulunması, suçun kasıtlı sayılması için yeterlidir.

Nedensellik bağındaki sapma, failin hareketi ile netice arasındaki nedensellik bağını kesecek yeni bir nedensellik serisi başlatacak nitelikte ise, gerçekleşen neticeden fail sorumlu tutulamaz. Örneğin çocuğu ölsün diye bir yere bırakıyorsunuz, başkası gelip öldürüyor. Bu durumda nedensellik bağı kesilmiştir.

ÖRNEKLER

1	Ali ile Veli alkollü arabayla gezerken, Ali Veli'ye daha hızlı sürmesini, toplantıya geç kalacaklarını söyler. Veli hızını artırır, viraja dikkatsizce girerek kaldırımda bisikletiyle gezen Ebru'nun köpeğine çarpar, öldürür. Ebru onları takip eder, şirkete gelir. Şirketin önünde Ebru ateş etmeye başlar, şirketin kapısında duran Hüseyin bacağından yaralanır. • Veli dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı bir şekilde arabayla köpeğe çarpması bilinçli taksirle mala zarar vermedir. Bu şekilde araba kullanırken birilerine veya bir şeylere zarar verebileceği öngörülebilir bir neticedir, ancak netice istenmemiştir. TCK'da mala zarar vermenin taksirli hali düzenlenmediğinden Veli cezai anlamda sorumlu değildir, tazminat sorumluluğu saklıdır. • Ali'nin Veli'ye arabayı hızlı kullanmasını söylemesi azmettirme değildir. Çünkü azmettirme sadece kasıtlı suçlarda söz konusu olabilir. Ancak iradi hareketin yapılmasında bir ortaklık olduğundan taksirli suça iştirakten söz etmek mümkündür. • Ebru'nun binaya ateş etmesi ve Hüseyin'i vurması haksız tahrikten yararlanmasını sağlamaz, çünkü haksız tahrikte tepki tahriki yapan kişiye yönelmiş olması gerekir. Köpeğin ölümü TCK'da düzenlenmemiş olsa da haksız fiildir. Ebru Ali veya Veli'ye ateş etmiş olsaydı haksız tahrik indiriminden faydalanabilecekti. • Hüseyin'in vurulması olası kasıtlı yaralamadır. Ebru ateş ederken birini vurabileceğini öngörmesine rağmen hareketine devam etmiş ve gerçekleşen neticeye kayıtsız kalmıştır.
2	İşçi Selim ve Bora çatıdan demir parçalarını aşağıya atmaktadırlar. Güvenlik görevlisi Ümit işçileri uyarır. İşçiler "dikkat ediyoruz" derler. Sonra Selim'in attığı demir parçası Can'ın sırtına gelir ve yaralar. Bora'nın attığı demir parçası ise arabanın camını kırar. • İşçilerin güvenlik görevlisi Ümit'in uyarısı üzerine dikkat ettiklerini söylemesi, neticeyi öngördüklerini ancak bu neticeyi istemediklerini gösterir. Buna rağmen netice gerçekleşmişse Can'ın yaralanması bilinçli taksirle yaralamadır. • Bora da öngörmesine rağmen neticenin gerçekleşmeyeceğine dair bir inanç taşımaktadır, neticeyi istememektedir. Burada bilinçli taksir vardır ancak mala zarar vermenin taksirli hali suç olarak kanunda düzenlenmemiştir. Netice haksız fiil olduğu için TBK anlamında tazminattan sorumludur.
3	Ali, Veli'ye tablayı fırlatmış, Veli eğilince tabla televizyona isabet etmiştir. Olayda; • Tek neticeli suçta sapma vardır ve gerçekleşmeyen netice bakımından teşebbüs hükümleri uygulanır.
4	Ali ve arkadaşları ormanda piknik yaparken et pişirmek için kavşaktaki yön levhasını kullanırlar. Levha olmadığı için yanlış yola giren kamyon otobüsle çarpışır, yaralananlar olur. Kamyon şoförü bakımından; kaza ve tesadüf dolayısıyla, cezai sorumluluğu yoktur.
5	Selim ve Bora gezinti amacıyla araba çalmaya karar verirler, arabayı tekrar yerine bırakacaklardır. Akşama kadar gezerler ve akşam arabayı çaldıkları yere götürürken ters yönden gelen ve alkollü araba kullanan Tamer ile çarpışırlar. Olayda; • Selim ve Bora sadece hırsızlık suçundan sorumludurlar. Arabanın zarar görmesiyle onların fiilleri arasında nedensellik bağı yoktur.
6	Ali arabasıyla giderken köprü deprem nedeniyle yıkılır ve araba aşağıdaki Ahmet'in evinin üzerine düşer. Ahmet'in annesi Emine ölür. • Olayda deprem nedeniyle yıkılan köprüden düşen arabanın bir başkasına zarar vermesi durumunu mücbir sebep olarak nitelemek mümkündür. Mücbir sebep faile yabancı olan ve onu karşı konulamaz ve önlenemez biçimde belli bir davranışa zorlayan bütün doğal güçler olarak tanımlanmaktadır. Failin bir hareketinden ziyade doğal bir dış güç tarafından iradesine aykırı hareket etmeye zorlanmasından söz edilir. Bu durumda Ali'nin bir sorumluluğu yoktur.
7	Otobüs şoförü Selim eve erken döner ve karısı Fatma'yı komşusu Veli ile zina halinde yakalar. Av tüfeğini alarak karısını öldürmek kastıyla ateş eder, karısı yaralanır, bir kurşun da uyuyan kızına isabet eder ve kızı ölür. • Olayda çift neticeli isabette sapma vardır. Selim, suçu işlemeyi kastettiği kişi üzerinde ve

	istemediği bir başka kişi üzerinde gerçekleştirmiştir. Karısını öldürmeye teşebbüsten sorumludur ve haksız tahrikten yararlanır. Kızının ölümü bakımından ise, olası kast, bilinçli taksir ve basit taksir olup olmadığına bakılır. Kızının ölümünü göze aldığı düşünülemez, diğer olasılıklara bakmak gerekir. Adam öldürmenin taksirli biçimi TCK mad. 85'te düzenlenmiştir. Selim'in taksirli olduğu sonucuna varılırsa cezalandırılması mümkün olacaktır.
8	Ali arkadaşı Barış ile ava gider. Ali'nin ayağı buzda kayıp düşerken tüfek patlar ve Barış yaralanır. - Ali'nin özensiz davrandığı söylenemez. İradi bir hareketten değil, iradenin zorlanmasından söz edilebilir. Zorlayıcı nedende (mücbir sebep) kişi, neticeyi öngörsün veya öngörmesin, iradesine aykırı bir biçimde hareket etmeye zorlandığının farkındadır, bu hareketi yapmak istememektedir, fakat karşı koyamamakta ev başka türlü hareket edememektedir. Yani fail iradesine aykırı hareket etmekte ve bunu yapmak zorunda kalmaktadır. - Ali'nin durumunu da zorlayıcı neden çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Yani kusuru olmadığı için, cezai sorumluluğu da yoktur.
9	Ali kümesin kapısını kapatan teyzesini tilki zannederek vurur ve teyzesi ölür. Ali teyzesini tilki zannetmiştir, yani TCK mad. 30/1 anlamında fiili hata vardır. Adam öldürme suçunun olması için, Ali bir insana ateş ettiğini bilmelidir. Ali tasavvur ettiğini gerçekleştirmiş olsaydı, fiil suç teşkil etmeyecekti. Eğer böyle bir sonucun ortaya çıkmasında taksiri varsa, adam öldürme suçunun taksirli biçiminden sorumlu olur.
10	Ali ısınmak için sobayı yakar. Rüzgârla bacadan çıkan kıvılcım komşu Veli'nin samanlığında yangına sebep olur. Olayda failin soba yakma hareketi ile birleşen rüzgâr, beklenmeyen bir neticeyi meydana getirmiştir. Bu durumda kaza ve tesadüf söz konusudur. Ali'nin cezai sorumluluğu da yoktur
11	Ali kız kardeşini ısrarla rahatsız eden Hayri'yi uyarmasına rağmen sonuç alamaz. Ali bir düğünde Hayri'yi başından vurmaya karar verir. Halay çekilirken Hayri'ye ateş eder, ancak kurşun Veli'yi yaralar. - Olayda Ali'nin öldürme kastıyla ateş edip hedefte sapma sonucu Veli'yi vurması tek neticeli isabette sapmadır. İlk olarak Hayri'yi öldürmeye teşebbüsten sorumludur, çünkü istediği netice gerçekleşmemiştir. Hedefte sapma sonucu Veli'yi yaralamasında ise kayıtsız kaldığına dair bir bilgi olmadığı için bilinçli taksirle sorumluluğu düşünülebilir. Neticeyi öngörmüş ancak gerçekleşeceğine inanmamıştır. - Hayri'nin Ali'nin kız kardeşini ısrarla rahatsız etmesi "kişilerin huzur ve sükûnunu bozma" suçunu oluşturur. Bu durumda Ali haksız tahrikten yararlanır. Veli'yi yaralamasında da haksız tahrikten yararlanır. - Eğer olayda Veli'yi olası kastla yaralaysaydı haksız tahrikten yararlanamazdı.
12	Mafya Ali, Hasan'a belediye başkanı 75 yaşındaki Nedim'i arayıp ihale için tehdit etmesini söyler. Hasan başkanın akrabası olduğu için bu teklifi reddeder. Mafya Ali, Hasan'ın alnına silah dayar. Hasan başkanını aramak zorunda kalır ve tehdit eder. Kalp hastası başkan kalp krizi geçirir ve ölür. - Mafya Ali silah zoruyla Hasan'a başkanını tehdit ettirmiştir. Burada kusurluluğu ortadan kaldıran maddi cebir vardır. Mafya Ali, başkana karşı işlenen tehdit suçu bakımından dolayı fail durumundadır. Yani hem Hasan'a karşı işlediği suçtan hem de tehdit suçundan fail olarak sorumludur. Hasan maddi cebir altında olduğu için ortaya çıkan sonuçtan sorumlu değildir. - Başkanın hastalığı biliniyorsa doğrudan ölüm sonucu istenmediğinden olası kast üzerinde durulabilir. Böyle ağır hastalıklarda bir şey olmaz denmesi mümkün görünmemektedir. Ancak bilinçli taksir değerlendirmesi de yapılabilir. - Başkanın hastalığı bilinmiyorsa nedensellik olsa da kusur olup olmadığı tartışılır. Bilinçli taksir ve olası kasttan söz edilemez. En fazla taksir üzerinde durulabilir ancak sonucun öngörülebilir olması tartışmalıdır.
13	Ali, sürüsüne karışmış olan Veli'nin koyununu kendisinin zannederek keser. Ali fiili hataya düşmüştür, bu nedenle hırsızlık suçunu işlediği kabul edilemez.

1. Suça teşebbüs
2. Suçların içtimai
3. Suça iştirak

- İcra hareketleri başlamış ancak sonuç gerçekleştirmemişse yani suç bütün unsurları ile ortaya çıkmamışsa bu durumda **teşebbüsten** söz edilir.
- Bir suçun işlenmesi için birden çok kişinin bir araya gelmesi durumunda **iştirakten** söz edilir. Tek suç vardır ancak o suç birden fazla kişi tarafından işlenmiştir.
- Birden çok suçun olduğu ancak faile tek ceza verildiği durumlarda **suçların içtimaidan** söz edilir. **Bu üç konu suçun ortaya çıkış biçimleridir.**

SUÇA ETKİ EDEN NEDENLER

Doğrudan suçun yapısına dâhil olmayan ancak suçun ağırlığını etkileyen durumlardır. Suça etki eden nedenler suçun tali unsurlarıdır. Suçun varlığını ya da yokluğunu etkilemezler, bunlar olmadan da suç ortaya çıkar, ancak daha hafif veya ağır biçimde ortaya çıkmasını sağlayan unsurlardır.

Suça etki eden nedenler bazen cezanın niteliğini bazen de niceliğini değiştirirler. **Niteliksel etkide**, cezanın niteliği değişir. Örnek olarak, para cezası hapis cezasına dönüşebilir. **Niceliksel etkide**, cezanın ağırlığı değişebilir, cezanın alt sınırının altına veya üst üstüne çıkabilir.

Eğer bir nedenin yokluğu, suçun oluşmasını etkiliyorsa **kurucu unsur**; suçun oluşumunu etkilemeyen, sadece cezayı etkiliyorsa **tali unsur** (suça etki eden nedenler) söz konusu olur.

Hukuka uygunluk nedenleri suç ortaya çıkmadığı için suça etki eden nedenler değildir. Çünkü hukuka uygunluk nedenleri suçun ortaya çıkışını önler, suç ortaya çıkmamış olur. Küçüklük, akıl hastalığı gibi durumlar da suça etki eden nedenler değildir.

SUÇA ETKİ EDEN NEDENLERİN TÜRLERİ

- | | |
|--|-------------------------------|
| a. Ağırlaştıran ve hafifleten nedenler | c. Genel ve özel nedenler |
| b. Objektif ve sübjektif nedenler | d. Kanuni ve takdiri nedenler |

Ağırlaştıran/hafifleten nedenler: Cezayı niteliksel veya niceliksel olarak artıran veya azaltan sebeplerdir.

- Objektif nedenler**
- * Suçun maddi konusu
 - * Maddi konunun niteliği
 - * Hareketin niteliği
 - * Suçun işlendiği yer (kamuda veya ibadethanede işlenirse ceza artırılır)
 - * Suçun işlendiği zaman (gece işlenirse ceza artırılır)
 - * Suçta kullanılan araçlar (kimyasal araçlar kullanılırsa ceza artırılır)
 - * Ortaya çıkan zararın ağırlığı

- Sübjektif nedenler**
- * Failin şahsi durumu
 - * Altsoy üstsoy ilişkisi

Genel nedenler: Bütün suçlar için geçerli olan nedenlerdir. **Cezayı ağırlaştıran genel neden yoktur**, ancak cezayı hafifleten genele nedenler (örneğin haksız tahrik) vardır. Nefret suçları aslında ağırlaştıran genel neden olabilirdi ama TCK'da sadece haksız tahrik ele alınmıştır.

Özel nedenler: Belli bir grup suç veya bir suç için söz konusudur.

Kanuni nedenler: Kanuni nitelikte olanları kanun tek tek göstermiştir.

Takdiri nedenler: Cezayı ağırlaştıran nedenler sadece kanunda yer alır ancak hafifletici nedenler bakımından takdir hâkime bırakılabilir, ama keyfiyete göre değildir. Hâkim **gerekçe göstererek** takdiri nedenleri uygular (örneğin fail itiraf ettiyse, ölünün yerini göstermişse).

TCK mad. 62/2: Takdiri indirim nedeni olarak, failin geçmişi, sosyal ilişkileri, fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki davranışları, cezanın failin geleceği üzerindeki olası etkileri gibi hususlar göz önünde bulundurulabilir. Takdiri indirim nedenleri kararda gösterilir.

SUÇA ETKİ EDEN NEDENLERDE HATA YAPILIRSA

Ağırlaştırıcı veya hafifletici neden yokken fail var zannetmişse nasıl bir ceza verilecektir?

TCK mad. 30: Bir suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin gerçekleştiği hususunda hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanır.

- **Örneğin hafifletici neden yok ama fail var zannediyor.** Hırsızlıkta malın değerinin az olması hafifletici nedendir. Fail değerli bir malı değersiz zannediyorsa yani hafifletici neden var zannediyorsa fail bundan yararlanır. Yani malın değeri azmış gibi ceza verilir.
- **Örneğin hafifletici neden var ama fail yok zannediyor.** Hırsız, zengin bir eve girip değerli bir mal çaldığını zannediyor ama değersiz bir malı çalarsa olayda hafifletici neden vardır ama fail yok zannetmektedir, fail bundan yararlanır.
- **Örneğin ağırlaştırıcı neden yok ama fail var zannediyor.** Hırsız, gece hırsızlık yaptığını zannediyor ama aslında sabaha karşı ise yani gece değilse ağırlaştırıcı neden uygulanmaz.
- **Örneğin ağırlaştırıcı neden var ama fail yok zannediyor.** Fail, ağırlaştırıcı nedeni bilmiyorsa bu ağırlaştırıcı neden ona uygulanmaz (kastın bilme unsuru geçerlidir).

Özetle; **hatadan, hafifletici nedenlerde fail yararlanır, ağırlaştırıcı nedenlerde faile uygulanmaz.**

Şahısta hata durumunda suça etki eden nedenler nasıl uygulanır?

Örneğin töre sebebiyle kız kardeşini öldürmek isterken yanlış kişiyi öldürürse, **nitelikli hal** faile **uygulanır**. Cezayı ağırlaştıran sebep faile uygulanır.

Örneğin altsoy üstsoy ilişkisi **şahsi bir sebeptir**. Fail şahısta hata yaparak babası yerine başka birini öldürüyor. Burada fiile ilişkin bir durum yoktur, bu gibi durumlarda **nitelikli hal uygulanmaz**.

Örneğin birini **canavarca hislerle, eziyet vererek** öldürmek istiyorsun ama şahısta hata yaparak bunu başkasına yaptığında **nitelikli hal** faile **uygulanır**. Burada fiile ilişkin bir durum vardır.

Örneğin tasarlama fiile ilişkin bir durumdur. **Nitelikli hal** faile **uygulanır**.

→ **Şahsi sebep** söz konusu olduğunda şahısta hata uygulanmaz. **Nitelikli hal uygulanmaz**

→ **Fiili ya da maddi sebep** söz konusu ise şahısta hata uygulanır. **Nitelikli hal uygulanır**.

HAKSIZ TAHRİK

- Sübjektif bir unsurdur.
- Genel bir sebeptir, tüm suçlarda söz konusu olabilir.
- Kanuni bir sebeptir, kanunda belirtilmiştir.
- Cezayı hafifleten bir sebeptir.

TCK mad. 29: Haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında suç işleyen kimseye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine 18 yıldan 24 yıla ve müebbet hapis cezası yerine 12 yıldan 18 yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadar indirilir.

Tahrikin sübjektif yönü, kişiyi büyük bir heyecan içinde bırakması, öfke ya da elem yaratmasıdır. Objektif yönü ise, birisi haksız bir hareketi ile suçun işlenmesine ortak olmasıdır. Bu iki neden bir araya gelince haksız tahrik cezada indirim sebeptir. İki neden **buhran hali** ve **haksız hareket**. **Şartları:**

1. **Tahrik eden bir fiil olmalıdır.**
2. **Haksız bir fiil olmalıdır.**
3. **Fiil, failde hiddet veya şiddetli bir elem yaratmalıdır.**
4. **Suç tahrik fiilini işleyene yönelmelidir.**
5. **Tahrik fiili ile işlenen suç arasında nedensellik bağı olmalıdır.**

Tahrik eden bir fiil olmalıdır.

- Hangi fiillerin tahrik ettiğini her somut olayda hâkim tahmin edecektir. Tahrik edilen şahsın durumu, yer ve zaman dikkate alınır. Örneğin “ulan” ifadesi yerine göre tahrik edici eyleme dönüşür.
- Birisini kızdırmak, duyguları ile alay etmek yapılan fiiller tahrik edici olur.
- Tahrik fiili icrai bir hareket olabileceği gibi ihmali bir hareket de olabilir.
- Tahrik edici eylem mutlaka doğrudan tahrik edilen kişiye yönelmesi şart değildir. Başkasına yapılan hareketi gören üçüncü bir kişi de tahrik olabilir.
- Tahrik edici eylemin mutlaka doğrudan tahrik edilen kişinin yüzüne yapılmış olması şart değildir.

Haksız bir fiil olmalıdır.

- Tahrik fiilinin aynı zamanda haksız olması gerekir. Haksız fiil yoksa haksız tahrikten yararlanılmaz. Örneğin kadının boşanmak istemesi haksız bir fiil değildir.
- Haksız fiilin haksız olabilmesi için bir hukuka aykırılık olması yeterlidir. Ahlaka, geleneklere aykırılık durumunda haksız fiilden söz edilemez. Haksızlık yargısı hukuka göre verilir.

- Evlilikte sadakat yükümlülüğüne aykırı hareket haksız fiildir, boşanma sebebidir.
- Haksız hareket tek başına yeterli değildir, aynı zamanda tahrik edici olması gerekir, şiddetli elem ve üzüntü vermesi gerekir.
- Çeşitli değerlere yönelik hakaretlerde (örneğin dini değerler) haksız tahrikten yararlanılır.
- Haksız tahrik edenin isnat yeteneği yoksa (küçük veya akıl hastası) bile haksız tahrikten yararlanılır.
- Bir hayvan hareketinin haksız olması için birisi tarafından harekete geçirilmiş olması gerekir. O kişiye karşı harekete geçildiğinde haksız tahrikten yararlanılır.
- Haksız hareket aynı zamanda suç ise; fail yakalanmışsa, yargılanıyorsa, tutuklu ise, af ile çıkmış ise, cezasını çekmiş ise haksız tahrik devam eder mi? Şiddetli elem ve öfke hali devam ediyorsa haksız tahrik indirimini uygulanmaktadır. Araya zaman girmesi elem ve öfkeyi bitirmez.
- Meşru müdafaaya karşı meşru müdafa olmaz. Bu anlamda haksız tahrike karşı haksız tahrik olmaz. Ancak karşı tepki çok aşırı olursa olayı başlatan taraf haksız tahrik indiriminden yararlanır.

Fiil, failde hiddet veya şiddetli bir elem yaratmalıdır.

- İrade özgürlüğünü etkileyecek kadar şiddetli bir elem olmalıdır, mantıklı düşünmeyi engellemelidir.
- Hareketin haksız olması objektif şarttır, üzüntü ve öfkenin olması sübjektif bir şarttır. Bu şartların ikisi bir arada olmalıdır.
- Araya zaman girmiş ancak elem ve öfke devam ediyorsa haksız tahrik indiriminden yararlanır.
- Olayda haksız tahrik yoksa fakat fail var zannediyorsa haksız tahrik indiriminden yararlanır. Buma **mefruz (sözde) haksız tahrik** denir. Örneğin kafede eşim hakkında kötü konuşuluyor diye öldürmek, ama aslında böyle bir konuşma yoktur. Failin araştırması gerekir. Failin bundan yararlanması için bu hatanın kaçınılmaz olması gerekir.

Suç tahrik fiilini işleyene yönelmelidir: Kim yaptıysa tepki ona gösterilmelidir. Tahrik edenle suçun mağduru aynı kişi olmalıdır.

Tahrik fiili ile işlenen suç arasında nedensellik bağı olmalıdır: Haksız hareket olmasaydı suç işlenmeyecekti denilebiliyorsa nedensel bir ilişki vardır. Haksız tahrik ile tepkinin aynı anda ya da çok kısa bir süre sonra olması gerekmez. Araya uzun zaman girse bile önemli olan failin psikolojisidir ve haksız tahrik indirimini uygulanabilir.

Bu beş madde objektif şartlardır. Ancak sübjektif şart yoksa otomatik olarak haksız tahrik uygulanamaz. Yargının yaptığı hata budur.

Kanunda ağır tahrik – hafif tahrik ayrımı yoktur. Hâkim, tahrik eden fiilin ağırlığına göre ve tepki gösterenin kişinin psikolojik durumuna göre karar verecektir.

Meşru Müdafa - Haksız Tahrik ilişkisi

- Meşru müdafa hukuka uygunluk sebebidir, kişiye ceza verilmez. Haksız tahrikte tepki fiili hukuka aykırıdır, sadece cezayı azaltır.
- Meşru müdafaada hâlihazırda bir saldırı vardır veya başlaması muhakkak bir saldırı vardır ya da bitmiş ama tekrarı muhakkak bir saldırı vardır. Haksız tahrikte ise saldırı bitmiştir, bitmiş saldırıya tepki gösterilmektedir.
- Haksız eylemde bulunan kişi karşı tarafı meşru müdafaaya sokarsa kendisi meşru müdafaadan faydalanamaz. Ama haksız tahrik durumunda meşru müdafaadan yararlanabilir.
- Meşru savunma ile haksız tahrik bir arada bulunamaz.

Tasarlama - Haksız Tahrik ilişkisi

- Tasarlama; soğukkanlılık olarak anlaşılırsa haksız tahrikle bir arada olamaz.
- Tasarlama; olay ile karar arasına bir zaman aralığının girmesi olarak, plan proje olarak anlaşılırsa haksız tahrikle bir arada olabilir.

Akıl hastası, küçükler - Haksız Tahrik ilişkisi

Akıl hastası ve küçükler birisini tahrik edebilir. Akıl hastası ve küçükler tahrikten yararlanabilir.

Haksız fiil nedeniyle veya karşılıklı hakaret

TCK mad. 129/1: Hakaret suçunun haksız bir fiile tepki olarak işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte birine kadar indirilebileceği gibi ceza vermekten de vazgeçilebilir.

TCK mad. 129/2: Bu suçun kasten yaralama suçuna tepki olarak işlenmesi halinde, kişiye ceza verilmez.

TCK mad. 129/3: Hakaret suçunun karşılıklı olarak işlenmesi halinde, olayın mahiyetine göre, taraflardan her ikisi veya biri hakkında verilecek cezanın üçte birine kadar indirilebileceği gibi, ceza vermekten de vazgeçilebilir.

Burada 29. maddeye gidilmez, özel bir tahrik hali olduğu zaman bu uygulanır. Haksız eyleme karşı hakaret edilebilir. Tepki fiili, taksirli bir eyleme/suçta karşı da yönelebilir. Örneğin baba taksirle çocuğunun ölümüne sebep olmuşsa dedesi “katil” diye bağırırsa haksız tahrikten faydalanır.

- Tepki fiili haksız eylemde bulunan kişiye yöneldiğinde mutlaka **kasıtlı** olmak zorundadır.
- Kişi taksirli suç, haksız eylemde bulunana **karşı işlerse haksız tahrikten faydalanamaz.**
- Kişi taksirli suç, haksız eylemde bulunana değil de **üçüncü bir kişiye karşı işlerse haksız tahrikten faydalanır.**
- Taksirli olarak sapma durumunda haksız tahrikten faydalanır. **Olası kast varsa faydalanamaz.**

ÖRNEKLER

1	DOĞRU ÖNERMELER • Haksız tahrik bir hukuka uygunluk nedeni değildir ve kusurluluğu kaldırmaz. • Haksız tahrik ile meşru savunma bir arada bulunamaz. • Haksız tahrikte tepki mutlaka tahrik fiilini gerçekleştirene yönelmelidir. • Haksız tahrik cezai sorumluluğu kaldıran bir sebep değildir. • Tahrik teşkil eden fiilin haksızlığında ölçüt, hukuk düzenine aykırılıktır. • Haksız tahrikte tahrik fiili kime yapılmışsa tepki fiilini de onun gerçekleştirmesi gerekmez. • Ali’nin köpeğini Veli’ye saldırtması sonucu Veli yaralanır. Veli ertesi gün Ali’yi bu olay yüzünden yaralaması halinde haksız tahrikten yararlanması gerekir. • Ali, Veli’ye gıyabında hakaret eder. Bunu öğrenen Veli, Ali’yi öldürür. Tahrik teşkil eden haksız fiil Veli’nin yüzüne karşı yapılmassa bile Veli haksız tahrikten yararlanır. • Alacaklı Ali borçlu Veli’ye icra takibi başlatması üzerine Veli, Ali’yi telefonla arayarak tehdit eder. Veli olayda haksız tahrikten yararlanamaz. • Tahrik teşkil eden haksız fiille tepki fiili arasında zaman aralığının fazla olması haksız tahrikin varlığını etkilemez. Önemli olan tepki fiilinin hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında tapılmasıdır.
2	Tecavüze uğrayan mağdurun sosyal baskı nedeniyle ailesi tarafından öldürülmesinde haksız tahrik indirimi uygulanmalı mıdır? • Tecavüze uğrayan kişi suçun faili değil, mağdurdur. Kişi yaptığı haksız hareket nedeniyle kendisine karşı bir suç işlenirse o suç işleyen kişi haksız tahrikten yararlanır. Burada tecavüz edenin haksız hareketinden söz edilebilir. Namus adına suçun mağduru olan kimsenin öldürülmesi durumunda, sosyal baskıyı da dikkate alarak haksız tahrik indirimi uygulamam mümkün değildir.
3	Ali, karısına tecavüz eden ve mahkûm olup cezasını çekip çıkan Veli’yi görünce daha önce yaşanan olayın etkisiyle ateş eder, yaralar. Üç gün sonra hastanede öldürmeyi başarır. • Haksız hareketi yapan kişi bu hareketi nedeniyle yargılansa, mahkûm olsa ve cezasını çekse bile, bu hareketin yöneldiği kişide öfke ve elem devam ediyorsa ve bu psikoloji ile haksız hareketi yapana karşı suç işlemişse, haksız tahrikten yararlanır. Araya uzun bir zaman girse de önemli olan haksız tahrikin psikolojik unsurunun varlığını devam ettirmesidir. Kişi kendisine yönelmiş olmayan bir haksız hareket nedeniyle de haksız tahrik indiriminden yararlanabilir ancak tepki fiili mutlaka haksız hareketi yapana karşı olmalıdır. • Ali, karısına tecavüz eden Veli’yi görünce daha önce yaşanan olayın etkisiyle ateş etmiştir. Veli önce yaralanır. Ali bu sonuç bakımından adam öldürmeye teşebbüsten sorumludur. Üç gün sonra Veli’yi hastanede öldürmesi yeni bir olaydır, ilk olayla araya önemli bir zaman girmiştir. Burada tasarlayarak adam öldürme vardır. • Her iki suçtan dolayı da öfke ve elemi devam etmesi şartıyla, haksız tahrik indiriminden yararlanır.
4	Tahsin, tarlasına hayvan sokan Kadir’i jandarmaya şikâyet eder. Öfkelenen Kadir, Tahsin’i öldürür • Haksız tahrikte tahrik teşkil eden fiilin haksız olması gerekir. Tahsin, tarlasına hayvan sokan Kadir’i jandarmaya şikâyet ederek bir hakkını kullanmıştır. Kişinin hukuka uygunluk nedeni sınırları içinde hareket etmesi karşı taraf açısından haksız tahrike sebebiyet vermez. • Bu durumda kasten öldürmeden cezalandırılacak olan Kadir hakkında haksız tahrik indirimi yapılmaz.

TEŞEBBÜS

TCK mad. 35: Kişi, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaz ise teşebbüsten dolayı sorumlu tutulur.

TCK mad. 36: Fail, suçun icra hareketlerinden **gönüllü** vazgeçer veya kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini önlerse, teşebbüsten dolayı cezalandırılmaz; fakat tamam olan kısım esasen bir suç oluşturduğu takdirde, sadece o suça ait ceza ile cezalandırılır.

Suç yolu **DÖRT SAFHADAN** oluşur:

- Düşünce safhası**
- İcra safhası (hazırlık hareketleri – icra hareketleri)**
- Tamamlanma safhası**
- Son bulma safhası**

- Düşünce safhası ve hazırlık hareketleri aşaması ceza hukukunu ilgilendirmez, fail cezalandırılmaz. Suçta esas olan icra hareketleri, tamamlanma safhası ve son bulma safhasıdır.
- İcra safhasında, faildeki suç işleme düşüncesi icrai veya ihmali bir harekette somutlaşır.
- Tamamlanmış suç, fail tarafından işlenen somut fiilin, kanundaki soyut tipe uymasını ifade eder. Fiil suç tanımına uygun olduğunda suç tamamlanır.
- Suçun tamamlanması ile son bulması aynı veya farklı anda olabilir. Örneğin birden fazla tokat atıldığında son tokadın atılması ile suç son bulur, aslında ilk tokat ile suç zaten tamamlanmıştır.

Taksirli suçlarda düşünce aşaması yoktur, kasıtlı suçlarda söz konusudur. Tasarlamada hem düşünce aşaması hem de hazırlık hareketleri aşaması çok yoğunur.

Tamamlanmış suçta, suç tüm unsurlarıyla ortaya çıkmıştır. Teşebbüs aşamasında kalan suçta ise tamamlanma eksik kalmıştır.

Mütemadi suçlarda örneğin hürriyeti kısıtlamada bir süre geçer, suç aslında tamamlanır, ama bitmemiştir. Temadi bittikten sonra biter. Suç bitmese bile tamamlanmıştır, bu durumda teşebbüsten söz edilemez. Cezanın tespiti bakımından önemlidir, bitme ne kadar geç olursa hâkim ona göre cezayı artırabilir.

Teşebbüs = Suçun tamamlanma aşamasının eksik kaldığı suçlardır.

Teşebbüs aşamasında kalan suçlarda **tipiklik iki bakımdan** ortaya çıkar:

- Asıl suç (özel kısımda düzenlenen)**
- Teşebbüsü ihtiva ede hüküm (genel kısımda)**

TEŞEBBÜSÜN ŞARTLARI:

- Failin kasıtlı olarak bir suçu işlemek için harekete geçmesi gerekir.
- Elverişli hareketlerle suçun icrasına başlanmalıdır.
- İşlenmesine karar verilen suçun icrasına başlanmalıdır.
- Fail elinde olmayan nedenlerle icra hareketlerini tamamlayamaz ya da icra hareketlerini tamamlamış olmasına rağmen elinde olmayan nedenlerle netice gerçekleşmemelidir.

- Failin kasıtlı olarak bir suçu işlemek için harekete geçmesi gerekir.

Suçun tamamlama kastı olmalıdır.

Taksirli suçlarda teşebbüs olmaz. Olası kastla işlenen suçlarda netice kastı belirler. Hangi netice ortaya çıkmışsa fail ondan sorumlu olur. **Olası kastla işlenen suçlarda da teşebbüs olmaz.**

- Elverişli hareketlerle suçun icrasına başlanmalıdır.

Bir hareketin elverişli olması için, suç aracının elverişli olması (örneğin öldürme suçunda silah) ve maddi konunun (canlı insan) bulunması gerekir. Suç tipini ihlale uygun her şey araçtır. Bir aracın ne zaman elverişli sayılacağı konusunda **değişik görüşler** vardır:

- Sübjektif görüş:** Aracın olması yetmez, failin bu aracı kullanabilme yeteneği de olmalıdır.
- Objektif görüş:** Aracın olması yeterlidir, kullanmayı bilme bile suça teşebbüs etmiş sayılır.
- Karma görüş:** Her iki görüş tek başına yetersizdir. Somut olaya bakılmalıdır. Aradaki mesafe, havanın aydınlık derecesi, aracın hangi suça elverişli olduğu bunların hepsi birlikte değerlendirilir.

Örneğin oyuncak tabanca öldürmeye elverişli değil, ama soygun için elverişli olabilir.

Elverişlilik ile yeterlilik farklı kavramlardır. Örneğin zehir, öldürmek için elverişli bir araçtır. Ama çok iri birisi için az bir miktar zehir yeterli gelmeyebilir. Yetersizlik elverişlilik özelliğini ortadan kaldırmaz, yani teşebbüsü ortadan kaldırmaz.

3. İşlenmesine karar verilen suçun icrasına başlanmalıdır.

05 NİSAN 2017

Suç kararının icrasına başlamak başka işlenmek istenen suçun icrasına başlamak başka şeydir.

Hazırlık hareketleri neden cezalandırılmıyor?

- Hareketler suç işleme iradesini her zaman ortaya koymazlar, hareketin **hangi suçu** işlemeye yönelik olduğu tespit edilemeyebilir.
- Failin **vazgeçme ihtimali** vardır, bu onun elinden alınmamalıdır.
- Şüphelenilen her durumda insanlar cezalandırılabilir, bu kişi **özgürlüklerini yok edecek bir durumdur**.
- Henüz kamu düzenini, güvenliğini bozacak bir **eylem ortaya çıkmamıştır**. Bu hareketler toplumdaki hukuki güven duygusunu ciddi bir biçimde sarsmazlar. Tehlikeli olduğu için cezalandırmak **kanunilik ilkesinin dışına** çıkmaktır, pozitivist hukuk ilkelerini temel almak demektir. Önemli olan failin iradesinin tehlikeliği değil, hareketin tehlike yaratıp yaratmadığıdır.

Kanun hazırlık hareketlerini bazı durumlarda cezalandırmaktadır.

- Ancak bunun için açık bir düzenleme olmalıdır. Örneğin patlayıcı madde imal etmek suç sayılmıştır. Aslında bir yerde patlama söz konusu değildir, ama imal etmek başlı başına suç sayılmıştır. Uyuşturucu imal etmek, sahte para basmak diğer örneklerdir.
- Suç işlemeye alenen tahrikte henüz suç işlenmemiştir, ama alenen olması şartıyla tahrik fiili cezalandırılmaktadır. Örneğin bir çocuğu fuhuşa teşvik etmek, suç işlemek için örgüt kurmak hazırlık hareketidir, ama suç sayılmıştır.

Hazırlık hareketlerinden çıkıp suçun icrası ne zaman başlar?

Klasikler: Hareketin geldiği nokta itibariyle hangi suça yöneldiği tereddütsüz anlaşılıyorsa başlamıştır.

Diğer ölçüt: Hareket failin faaliyet alanındaysa hazırlık hareketi, mağdurun faaliyet alanındaysa icra hareketidir.

Normun ihlali ölçütü: Norm ne zaman ihlal edilmişse icra hareketi başlamıştır. Eğer hareketler kanuni tipe uygunsa icra hareketidir, değilse hazırlık hareketidir. Ancak kanuni tipe uygunluk kriteri bağlı hareketli suçlar bakımından önemlidir, serbest hareketli suçlarda kanuni tipe uygunluk belli değildir.

Kronolojik ölçüt: Suçun tamamlanmasına yakın olan hareket icrai harekettir, uzak olan hareket hazırlık hareketidir.

Bir başka ölçüt: Yapılan hareketler kanuni tipe uygunsa icra hareketi, değilse hazırlık hareketidir.

Bir başka ölçüt: Tipik hareketin yapılması için zorunlu olan diğer hareketler de icra hareketidir. Örneğin parayı çalmak için kasayı kırmak icra hareketidir. Örneğin öldürmek için tetiğe basmak, ateş etmek icra hareketidir, bunlar zorunlu hareketlerdir.

Karma ölçüt:

- ★ İlk kriter; hareketin **tipik olup olmadığıdır**. Tipik hareket yapılmışsa fail icra hareketine başlamıştır.
- ★ Tipik bir hareket yoksa ancak tipik hareketin yapılması için **zorunlu olan hareket** yapılmışsa fail icra hareketine başlamıştır.
- ★ Her iki hareket de yoksa bakılacak şey, hareketin geldiği nokta itibariyle **hangi suça yöneldiğinin** tespit edilmesi, anlaşılması gerekir.

4. Fail elinde olmayan nedenlerle icra hareketlerini tamamlayamamalı ya da icra hareketlerini tamamlamış olmasına rağmen elinde olmayan nedenlerle netice gerçekleşmemelidir.

Teşebbüs söz konusu olması için icra hareketlerinin tamamlanmaması veya neticenin ortaya çıkmaması **elinde olmayan nedenlerle olmalıdır**. Elinde olmayan nedenler maddi veya manevi olabilir. Maddi sebepler dışarıdan üçüncü kişinin müdahale etmesidir. Silahın ateş almaması,

anahtarın kırılması örnek gösterilebilir. Manevi sebeplere ise mağdurun bağırması, bekçinin düdüğü, köpeğin havlaması, failin korkması örnek gösterilebilir. Sonuç olarak teşebbüs olması için maddi ya da manevi durumun faille müdahale etmesi gerekir.

Kendi isteği ile vazgeçerse gönüllü vazgeçmeden söz edilir. Bu durumda fail işlemeyi kastettiği suça teşebbüsten sorumlu olmaz, o ana kadar yaptıkları suç oluşturuyorsa o suça ait ceza ile cezalandırılır.

- Polis sirenini, alarmı duyup kaçma, silah tutukluk yaptığı için öldürememe halinde gönüllü vazgeçme yoktur, suça teşebbüs vardır.
- Öldürmek için ateş edip yaralayıp hastaneye götürüp ölmesini engelleme halinde öldürmeye teşebbüs değil, yaralama suçu vardır. Öldürme hareketi töre saikiyle, kan gütme saikiyle veya tasarlayarak olsa bile (ağırlaştırıcı sebep, nitelikli hal olsa bile) öldürmeye teşebbüsten değil, yaralamadan sorumluluk vardır. Yaralamada nitelikli hal yoktur.
- Hırsızlık için eve girip eşyaları çalmadan gitme durumunda hırsızlığa teşebbüs yoktur, konut dokunulmazlığını ihlal suçu vardır.
- Ateş edip isabet ettiremememe durumunda gönüllü vazgeçilemiyor, öldürmeye teşebbüs vardır.

Çeşitli suçlar ve teşebbüs sorunu

- **Kasıtlı suçlar** teşebbüse elverişli suçlardır. **Taksirli suçlarda** teşebbüs olmaz. **Olası kast ile işlenen suçlarda** teşebbüs olmaz.
- **Sırf ihmal suçları** teşebbüse elverişli değildir. **İhmal suretiyle icrai suçlarda** (hasta ölsün diye serum vermemek gibi) **teşebbüs mümkündür**. **Sırf hareket suçlarının bir türü olan tehlike suçlarında** hareket parçalara bölünebiliyorsa **teşebbüs mümkündür**.
- **İşlenemez suçlarda** (araç elverişsizse veya maddi konu yoksa) teşebbüs olmaz.
- **Neticesi sebebiyle ağırlaşan suçlarda** teşebbüs olmaz, netice gerçekleşmiştir.

ÖRNEKLER

1	Sahiplerini öldürmeyi istediği eve girdikten sonra, pişman olarak suçu işlemekten vazgeçip evi terk eden kişinin cezai sorumluluğu nedir? • Fail icra hareketlerini tamamlayıp sonuca ulaşabileceği halde, tamamen kendi isteğiyle vazgeçmiştir. Bu durumda TCK mad. 36 anlamında gönüllü vazgeçme vardır. • Fail sadece konut dokunulmazlığını ihlal suçundan cezalandırılır.
2	Hile ile evine getirdiği küçüğün ırzına yönelik eyleme başladıktan sonra dışarıdan başka bir etki olmaksızın küçüğün “seni anneme söylerim” demesi üzerine olay yerinden kaçan sanığın fiili, sarkıntılık aşamasında kaldığından, bu suçtan ceza tayini gerekirken, fiilin ırza geçmeye teşebbüs olarak vasıflandırılması isabetsizdir. Yargıtay’ın bu kararını değerlendiriniz. • Sanık suçu tamamlamaktan kendi iradesiyle vazgeçmemiş, küçüğün annesine söylemesinden korktuğu için icra hareketlerini tamamlamamıştır. Bu durumda ilk derece mahkemesinin ırza geçmeye teşebbüs değerlendirmesi doğru, Yargıtay’ın kararı yanlıştır. • Sanık kendi iradesiyle icra hareketlerini tamamlamaktan vazgeçmiş olsaydı, kastettiği suça teşebbüsten değil, o ana kadar gerçekleştirdiği fiiller suç oluşturuyorsa ondan sorumlu olacaktı.
3	Aile, kızlarının hamile olduğunu öğrenince bebek doğar doğmaz bebek ve kızın öldürülmesi kararını alır. Doğumdan sonra bebek ölmüştür, kızın kardeşi Osman kıza ateş eder, canlı zannettiği bebeği alarak trenin altına atar. Eve dönen Osman kızın yaşadığını görünce hastaneye götürür, kurtulmasını sağlar. • Bebek zaten ölmüş olduğu için, maddi konunun yokluğu nedeniyle işlenemez suç vardır. • Osman töre saikiyle öldürmek için ateş etmiş ancak neticeyi gerçekleştirememiştir. Kızın ölmediğini görünce hastaneye götürüp kurtulmasını sağlaması gönüllü vazgeçmedir. • Kızı öldürmeye teşebbüs suçundan değil, sadece yaralama suçundan sorumlu olacaktır. • Yaralama suçunda töre saiki cezayı ağırlaştıran bir neden değildir.
4	Futbol takımının yenilmesine öfkelenen Tahsin, yolda rakip taraftar Ali ile karşılaşır. Ali’nin esprilerine kızan Tahsin, Ali’yi bacağından bıçaklar. Ali’nin ağlamasından üzüntü duyan Tahsin, onu hastaneye

götürür, tedavi masraflarını üstlenir. Mahkeme yaralama suçundan ceza verir, avukatı olayda gönüllü vazgeçme olduğunu iddia eder.

- Fail icra hareketlerinden gönüllü vazgeçerse ya da suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini engellerse gönüllü vazgeçmeden yararlanır. Olayda bıçaklamayla yaralama suçu tamamlanmış, netice gerçekleşmiştir. Bu durumda gönüllü vazgeçmeden yararlanamaz.

SUÇLARIN İÇTİMAİ

12 NİSAN 2017

Ceza hukukunda iki tür içtima vardır.

1. Cezaların içtimaı

- a. Toplama sistemi
- b. Yutma (eritme) sistemi
- c. Hukuki içtima sistemi

2. Suçların içtimaı

- a. Zincirleme (müteselsil) suç
- b. Bileşik suç
- c. Fikri içtima

CEZALARIN İÇTİMAİ

Birden çok suç işleyen faile nasıl ceza verileceği sorusunun cevabını arar. Birden çok suçun, suçların içtimainın bir türünü oluşturmaması durumunda söz konusudur. Suçların içtimaı durumu varsa zaten faile tek ceza verilir.

TOPLAMA SİSTEMİ

Kural; file işlediği **suç sayısı kadar ceza** verilmesi ve **cezaların toplanmasıdır**. Amaç cezaları etkin kılmaktır. **TCK'da toplama sistemi kabul edilmiştir** ve bir sınır yoktur.

HUKUKİ İÇTİMA SİSTEMİ

Verilecek cezalardan en ağırı belirlenir. Bu **en ağır ceza bir miktar artırılır**, ama burada elde edilen cezanın toplam sonucunda elde edilecek cezadan daha ağır olmaması (en fazla toplam kadar olabilir) gerekir.

YUTMA (ERİTME) SİSTEMİ

Sadece en ağır olan ceza verilir. Yüzlerce suç işlemiş olsa bile hangisinin cezası ağırsa sadece o ceza verilir. Cezanın önleyici olması bakımından kabul edilebilir bir sistem değildir.

SUÇLARIN İÇTİMAİ

Failin işlediği birden çok suç olmasına rağmen faile **tek bir ceza** verilir. Temel kural; kişi kaç tane suç işlediyse o kadar ceza alır. Bu kuralın istisnası suçların içtimaıdır.

Bir kimse birden çok suç işleyebilir ve bu suçlar arasında suçların içtimainın dışında bazı ilişkiler olabilir. Bu **ilişkiler** çeşitli şekillerde görülebilir:

- **Bir suçu işlemek için başka bir suçu işlemek** (bankayı soymak için güvenlik görevlisini öldürmek)
- **İşlediği bir suçu gizlemek için başka bir suçu işlemek** (tecavüz ettiği küçüğü öldürmek)
- **Bir suç vesilesiyle başka suç işlemek** (birini öldürmek için girdiği evde hırsızlık yapmak)

Eğer **suçların içtima türlerinden bir yoksa** suçlar arasında böyle bir ilişki olduğunda her bir suçun cezası ayrı ayrı verilir, **gerçek içtima** denilir. Bu suçlara **birbirine bağlı suçlar** denilir. Birbirine bağlı suçlarda cezaların içtimaı kuralı uygulanır, **her bir suçun cezası verilir ve toplanır**.

Suç sayısını belirlerken ihlal edilen normlara bakılır. Norm kaç kez ihlal edildiyse o kadar suç vardır. Tek bir suç varsa suçların içtimaı söz konusu olmaz. **Normun ihlali, suç sayısını belirlemede temel ölçüttür**.

ZİNCİRLEME (MÜTESELSİL) SUÇ

TCK mad. 43/1: Bir suç işleme kararının icrası kapsamında değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir. Ancak bu ceza dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır. Bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri aynı suç sayılır. Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır.

TCK mad. 43/2: Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da bu fıkra hükmü uygulanır.

TCK mad. 43/3: Kasten öldürme, kasten yaralama, işkence ve yağma suçlarında bu madde hükümleri uygulanmaz.

- **Aynı kişiye karşı değişik zamanlarda birden çok suç işlenmesi,**
- **Farklı kişiler olduğunda tek bir fiille aynı suçun işlenmesi ve**
- **Bir suç işleme kararı çerçevesinde hareket edilmesi gerekir.**

Yüzlerce kez aynı suçu işleyen kişiye **“tek bir suç işleme kararı”** gerekçesiyle tek bir ceza verilmektedir. Pozitivistlerin de karşı çıktığı bir durumdur, çünkü fail çok tehlikelidir. Failin tehlikeli olması **suç işleme kararındaki teklik** ile bir avantaj haline getirilmektedir. Örneğin bir bankayı iflas ettirmek için yüzlerce kez zimmete para geçirme suçu işlendiğinde tek bir hedef var diye tek bir ceza veriliyor. **Sübjektif şart** denir.

Suç işleme kastı ile suç işleme kararı farklı şeylerdir. Zincirleme suçun içinde yer alan bütün suçlar kasıtlı olarak işlenir ve bu suçların bir suç işleme kararına bağlı olması gerekir

- Zincirleme suçun **hukuki niteliği nedir?** Suç işleme kararında teklik var ve zincirleme suç oluştu.

Zincirleme suçta gerçek bir birlikten mi söz edilir? Suç işleme kararındaki birlik, zincirleme suçta yer alan birden çok suçu tek bir suç haline getirmez.

Zincirleme suç, gerçek bir birlik değildir, **farazidir**. Gerçek birlik sayarsak tek suçmuş gibi muamelede bulunmak zorundayız. Kural olarak zincirleme suçun içinde yer alan bütün suçlar bağımsızlıklarını korurlar. Tek bir suçmuş gibi dikkate alınacağı **istisnai durumlar**:

→ **TCK mad. 43: Tek suç sayılmaları ile ilgili düzenleme** (cezanın verilmesi bakımından)

→ **CMK mad. 12/2: Yetkili mahkeme** (son suçun işlendiği yer mahkemesi yetkilidir)

→ **TCK mad. 66/6: Dava zamanaşımı** (son suçun işlendiği günden itibaren başlar)

Bu üç durum dışında her bir suç bağımsız değerlendirilir. Örneğin,

→ **Şikâyeteye bağlı suçlar**: Her suç için şikâyet süresi ayrı ayrı dikkate alınır.

→ **Af kanunu**: Her suç için ayrı ayrı dikkate alınır.

ZİNCİRLEME SUÇUN ŞARTLARI

1. **Aynı kişinin işlediği birden çok suçun bulunması gerekir.**
2. **Aynı kişi mağdursa ihlaller farklı zamanlarda gerçekleşmek zorundadır. Farklı mağdurlar söz konusu ise tek bir hareketle aynı suç işlenmelidir.**
3. **Aynı suçun birden fazla işlenmesi gerekir.**
4. **Bütün bu suçları bir araya getiren suç işleme kararı, aynı suçu işleme kararının icrası söz konusu olmalıdır.**

1. **Aynı kişinin işlediği birden çok suçun bulunması gerekir.** Suç sayısının tespitinde normun ihlali ölçütü dikkate alınır. Tek bir hareketle birden çok suçun işlenmesi mümkündür. Hareket sayısı suç sayısını belirlemede ölçüt değildir. Bir hareket birden çok davranıştan oluşabilir. Hedef aynıysa ve davranışlar arasında zaman aralığı kısaysa davranış çokluğu suç çokluğu anlamına gelmez, tek suç olacaktır, zincirleme suç ortaya çıkmayacaktır.
2. **Aynı kişi mağdursa ihlaller farklı zamanlarda gerçekleşmek zorundadır. Farklı mağdurlar söz konusu ise tek bir hareketle aynı suç işlenmelidir.** Örneğin bir eve hırsızlık için 10 kere girerse ve amacı o aileyi mahvetmekse bu zincirleme suçtur. Apartmandaki bütün dairelere girdi ve hırsızlık yaptı, bu zincirleme suç değildir. Çünkü tek bir hareket yok, hareket çok ve mağdurlar farklıdır.
3. **Aynı suçun birden fazla işlenmesi gerekir.** Suçun basit şekli aynı olmalıdır. Dolandırıcılıkla hırsızlık aynı suç değildir. Aynı suçtan anlaşılması gereken bir suçun basit, hafif, ağırlaştırılmış ve teşebbüs aşamasında kalmış halleridir.
4. **Bütün bu suçları bir araya getiren suç işleme kararı, aynı suçu işleme kararının icrası söz konusu olmalıdır.** Bu sübjektif şart önemlidir. Örneğin her bir hırsızlık için ayrı bir kast gerekir, ama bütün bunları bir araya getirecek olan suç işleme kararında birlik gerekiyor. Suç işleme kararındaki birlik yani sübjektif şart, zincirleme suç daha az kınanabilir bir hale getirdiği kabul edilmektedir, o nedenle tek ceza verilmektedir.

Kasten öldürme, yaralama, işkence ve yağma suçlarında objektif ve sübjektif şartlar olsa bile zincirleme suç hükmü uygulanmaz. Ne kadar suç varsa o kadar ceza verilir.

Cinsel saldırı suçlarında zincirleme suç mümkündür.

Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda suç işleme kararında birlik aranıyor mu? Maddeden anlaşılıyor, ama sübjektif şart zincirleme suçun yapı taşıdır, burada da birlik aranmalıdır.

FİKRİ İÇTİMA

19 NİSAN 2017

TCK mad. 44/1: İşlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır.

Farklı suçların oluşabilmesi için farklı normların ihlali gerekir. **Fikri içtimada tek bir fiille kanunun farklı hükümleri ihlal edilmektedir.**

Böyle bir düzenleme olmasaydı tek fiille kanunun farklı hükümleri ihlal edildiğinde iki suç ortaya çıkacaktı ve iki ceza verilecekti. Yani bu düzenleme olmasaydı cezaların içtimalı kuralı uygulanacaktı. O nedenle bu gerçek birlik değildir, **farazi bir birliktir**. Fikri içtimada yer alan suçlar bağımsızlıklarını korurlar. Sadece cezanın verilmesi sırasında **en ağır cezayı hangisi gerektiriyorsa onun cezası verilecektir**.

Zincirleme suçta kanunda belirtilen üç durum dışında her bir suç bağımsızlığını korur, bu üç durum ceza, dava zamanaşımı ve yetkili mahkemedir. **Fikri içtimada** ise tek bir ceza (en yüksek) verilir. Bunun dışında başka bir şey yoktur.

Eğer fikri içtimada iki suç yer alıyorsa ve her ikisi de şikâyetle bağlıysa ikisinin de şikâyet edilmesi gerekir. Biri re'sen takip ediliyor diğeri şikâyetle bağlıysa şikâyetin yapılması ve re'sen takip edilen hakkında kovuşturma açılması gerekir. Af söz konusuysa her biri için ayrı ayrı değerlendirmek gerekir.

Fikri içtimada **amaç nedir?** Tek fiil yaptığı için hukuk düzenine bir kez karşı gelmiştir. Hukuk düzenine karşı gelme şeklindeki niyeti bir tanedir. O nedenle tek ceza verilir deniliyor.

Zincirleme suçta ortak unsur sübjektif şart dediğimiz suç işleme kararında birlik iken **fikri içtimadaki** ortak unsur fiilin tekliğidir.

FİKRİ İÇTİMANIN ŞARTLARI

1. Fiilin tek olması

2. Birden fazla farklı suçun oluşması, kanunun farklı hükümlerinin ihlal edilmesi

1. Fiilin tek olması: Fiilin tekliğinden söz edebilmek için;

- **Sırf hareket suçlarında** (neticenin aranmadığı, hareketin yapılmasıyla suçun oluştuğu, hakaret, tehdit gibi): Tipik hareket yapıldığında fiil gerçekleşmiştir. Hareketin sayısı fiil sayısını verir. Hareket tek olmalıdır.
- **Neticeli suçlarda:** Netice sayısı fiil sayısını verir. Bir bombayla üç kişinin ölmesinde üç netice, üç fiil ama tek hareket vardır. Netice tek olmalıdır. Çift neticeli sapmada fikri içtima olmaz.

2. Birden fazla farklı suçun oluşması, kanunun farklı hükümlerinin ihlal edilmesi: İhlal edilen normların mutlaka TCK'da yer alması gerekmez.

Örneğin **alenen cinsel saldırıda bulunmak**: Tek fiil vardır, ama hangi normlar ihlal edilmiştir? Cinsel saldırıyı düzenleyen 102 ve 225. maddede düzenlenen hayasızca hareketlerde bulunmak.

Örneğin **kamu görevlisine tokat atmak**: 125/3 nitelikli hakaret ve 86/3 maddede kamu görevlisini yaralama

Yargı, çift neticeli veya tek neticeli sapma dediğimiz durumlarda da fikri içtima uyguluyor. Aslında sapmaya ilişkin kurallar ne ise onun uygulanması gerekir. Bir kişi ölmüş, bir kişi yaralanmış nasıl tek ceza verilir? Yargının bu uygulamasının bir mantığı yoktur.

Fikri içtimada cezanın saptanması

En ağır cezayı hangi norm düzenliyorsa onun cezası verilir. En ağır cezayı belirleme soyut olarak yapılmaz. Hâkim olaya her iki normun **somut cezasını saptadıktan sonra** bakar. **Hangisi ağırsa** o verilir.

BİLEŞİK SUÇ

TCK mad. 42/1: Biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması dolayısıyla tek fiil sayılan suça bileşik suç denir. Bu tür suçlarda içtima hükümleri uygulanmaz.

Bileşik suçlarda cezalar toplanmaz. Bu durumda fikri içtima ve zincirleme suçtan farklı olarak **gerçek bir birlik** vardır. Tek bir ceza verilir ama bu suçlar hiçbir şekilde parçalara ayrılamıyor.

Bileşik suç iki biçimde ortaya çıkar:

1. Birden fazla farklı suç bir araya gelir ve üçüncü bir suçu ortaya çıkarır. Bu suçlar isimlerini de kaybederler, bağımsız kimliklerini yitirirler ve üçüncü bir isim ortaya çıkar.

Örneğin **yağma suçu**; hırsızlık ve cebir suçunun bir araya gelmesiyle ortaya çıkar. Kanunda yağma suçunu düzenleyen madde olmasaydı hırsızlık ve cebir için ayrı ayrı ceza verilecekti ve bunlar toplanacaktı. Ama kanun bileşik suç olarak yağma suçunu düzenlemiştir.

2. Suçlardan biri diğerinin ağırlatıcı nedenidir. Ağırlatıcı sebep bulunan suçun adı değişmez, aynı kalır. Sadece basit suç nitelikli suç haline gelir. Basit suçu nitelikli hale getiren genellikle cebir ve tehdittir.

Örneğin konut dokunulmazlığının ihlalinde, fiil cebir veya tehdit kullanarak ya da gece vaktinde işlenmesi halinde tek ceza

verilir, bunlar ağırlaştırıcı sebeptir. Hepsinden ayrı ayrı ceza verilmez.

Örneğin mala zarar suçu patlayıcı madde kullanılarak işlenirse iki ayrı ceza verilmez. Örneğin cebir veya tehdit kullanarak bir kimseyi fuhuşa sevk etme suçunda tek bir ceza verilir, cebir veya tehdit ağırlaştırıcı sebeptir.

- Af durumunda bileşik suçu oluşturan suçlar değil, **bileşik suçun affa uğraması** gerekir.
- Unsur suçlardan biri tamamlanmış, diğeri teşebbüs aşamasında kalmışsa ayrı ayrı değil, **bileşik suça teşebbüsten** ceza verilir.

Bileşik suçun söz konusu olmadığı durumlar:

- **Yalnızca bir başka suç işleme niyetinin olması** bileşik suç için yeterli değildir.
Örneğin bir suçu gizlemek için kasten adam öldürmek suçu birbirine bağlı suçtur, bileşik suç değildir. Hem adam öldürmenin hem de gizlenmek istenen suç neyse onun cezası verilir, cezalar toplanır.
- Bir suç diğerinin işlenmesinde **sadece araç olarak işlev görmüşse**, bileşik suç yoktur.
Örneğin 212. maddede belgede sahtecilik ve dolandırıcılık düzenlenmektedir. Dolandırıcılık için sahte belge kullanıldığında her ikisinden de ceza verilir, bileşik suç değildir, gerçek içtima kuralı uygulanır.
Bileşik suçta yer alan suçların açıkça kanunda isminin belirlenmesi gerekir. Bunun dışında biz bileşik suç yaratamayız. **Bileşik suç kanunda açıkça düzenlenmesi** gereken bir suçtur.

ÖRNEKLER

1	Kumar borcunu ödeyemediği için tehdit edilen Kemal, oyuncak tabanca ile emekli maaşlarını bankadan çekerek çıkan üç kadını takip eder ve önlerini keser. Kadınları oyuncak tabancayla korkutarak paralarını ister. Kadınların ikisi parasını verir, diğeri parasını vermeyip bağırırmaya başlayınca Kemal korkup kaçar. • Kumar borcunu ödeyemediği için tehdit edilmesi zorunluluk hali değildir. Oyuncak tabanca kadınları korkutmaya yetmiştir ve yağma suçu için elverişli bir araçtır. • İki kadının paralarını vermesiyle yağma suçu bu kadınlar açısından tamamlanmıştır. Diğer kadın açısından yağma suçu teşebbüs aşamasında kalmıştır. • Yağma bileşik suçtur ve bileşik suç gerçek birliktir yani kendisini oluşturan suçlara bölünemez. Tehdit suçunun tamamlanması fakat hırsızlığın teşebbüs aşamasında kalması, bileşik suç olan yağmanın teşebbüs aşamasında kaldığı anlamına gelir. • Sonuç olarak olayda; iki tamamlanmış yağma bir de teşebbüs aşamasında kalmış yağma suçu vardır. Zincirleme suçun koşulları oluşmadığı gibi oluşmuş olsa dahi TCK mad. 43/3 gereği yağma suçu zincirleme suç kapsamı dışında tutulmuştur.
2	Murat, evlenme teklifini kabul etmeyen Sevda'yı kaçıırır, üç gün bir depoda tutar. Her akşam evlenme teklifini yineler, kabul edilmeyince her gidişinde tecavüz eder. Son akşam döver, cep telefonunu ve cüzdanını zorla alarak kaçar. Birkaç gün sonra çıkan af kanunu o güne kadar işlenen cebir ve hırsızlık suçlarını affeder. • Murat, Sevda'yı evlenmek amacıyla kaçırmıştır. Sevda evliliği kabul etmeyince üç ayrı günde cinsel saldırı suçunun nitelikli halini işlemiştir. Aynı mağdura karşı farklı zamanlarda "bir suç işleme kararının icrası" kapsamında aynı suçu işlemiştir. • Ayrıca üç gün depoda alıkoyarak kesintisiz bir suç olan "kişiyi hürriyetinden yoksun kılma" suçunu da gerçekleştirmiştir. Bu suçun cinsel amaçla işlenmesi cezayı ağırlaştıran bir nedendir. • Murat ayrıca cebir uygulayarak cep telefonunu ve cüzdanını almış, yağma suçunu işlemiştir. Yağma bileşik suç olduğundan, unsur suçların affedilmiş olması, yağmanın da affedilmesi sonucunu doğurmaz.
3	Kemal arkadaşının arabasıyla kaza yapmış, tamir için tefeciden 20 bin TL borç almış, ödeyemezse borç üç katına çıkacaktır. Kalp hastası babasının duymaması için parayı bulmak ister. Zengin bir semtte bazı evleri tespit eder, hırsızlık yapmaya karar verir. 1 Ocak, 5 Ocak, 12 Ocak, 1 Şubat ve 5 Şubat tarihlerinde beş ayrı eve girerek hırsızlık yapar, tefeciye borcunu öder. Af kanunu çıkar ve 15 Ocak tarihine kadar işlenen hırsızlık suçları affedilir. • Kemal farklı kişilere karşı farklı zamanlarda birden fazla hırsızlık suçunu işlemiştir. Suçlar, tefeciye borcunu ödemek şeklinde "bir suç işleme kararının icrası" kapsamında gerçekleştirilmiştir. • Burada zincirleme suç oluşmaz çünkü farklı mağdurlar söz konusu olduğunda, suçların tek bir hareketle işlenmiş olması gerekir. • Mağdur aynı ise suçlar farklı zamanlarda işlendiğinde zincirleme suçtan söz edilebilir.

	15 Ocaktan önce işlenmiş suçlar af kapsamındadır, sadece iki suç bakımından gerçek içtima kuralları (toplama) uygulanır.
4	Gazetenin spor yazarı Nil, atletizm oyunlarına katılan iki Bulgar sporcuya kafayı takmıştır. Açılış töreni günü bu sporcular hakkında “maşallah bizim kapıcıdan fazla sakalları var, kadın mı bunlar şimdi?” şeklinde hakaret suçu oluşturan bir yazı yazar. İki gün sonra bir spor programında yine aynı sporcular hakkında “bir mağazada alışveriş yapıp parasını ödememişler, hırsızlık yapmışlar” biçiminde sözler sarf eder. - Nil gazetedeki yazısında iki sporcuya karşı hakaret suçunu işlemiştir. Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda TCK mad. 43/1 ve 43/2 uygulanır. Yani Nil iki ayrı hakaret suçundan değil, tek hakaret suçundan cezalandırılır ancak cezası artırılır. - Aynı durum spor programındaki konuşmasında işlediği iftira suçu için de geçerlidir. - Ancak gazetedeki hakaret suçu ile spor programındaki iftira suçu arasında zincirleme suç ilişkisi yoktur. Çünkü bir suç işleme kararının kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı birden fazla işlenen suçun aynı suç olması gerekir. Olayda ilk suç hakaret, ikinci suç ise iftiradır. - Bu durumda hem hakaret suçundan hem de iftira suçundan ayrı ayrı cezalandırılır. - Hem hakaret hem de iftira suçu, tek hareketle birden fazla kişiye karşı işlenmiştir.
5	Meral ile Ali'nin silah zoruyla cüzdanlarını almak üzere olan Kamil, oradan geçen polis tarafından engellenir. Olayda; İki yağmaya teşebbüs suçu vardır, zincirleme suç hükümleri uygulanamaz.
6	Ali, Sibel'i zorla evinden kaçırmış ve tecavüz etmiştir. Olayda; Birbirine bağlı suçlar vardır ve gerçek içtima kuralları uygulanır.
7	İşten çıkarılan ve banka kredisini ödeyemeyen Hasan, oyuncak tabanca ile yolda bir kadını tehdit ederek bileziklerini alır. Kısa bir süre sonra başka bir kadının bileziklerini de aynı yöntemle almak üzereyken çevredekiler müdahale eder ve almadan kaçır. Olayda; Biri tamamlanmış diğeri teşebbüs aşamasında kalmış iki yağma suçu vardır ve gerçek içtima kuralları uygulanır.
8	Bir af kanunu 1 Mayıs 2016'ya kadar işlenmiş “yağma” suçlarının cezasını tamamen kaldırmıştır. Bu durumda; Yağma bileşik bir suçtur ve farazi bir birlik değildir. Bu nedenle unsur suçlar affedilmiş olmaz.
9	Ali ile Can çalıştıkları mağazadan birer tane bisiklet çalmayı kararlaştırırlar. Patronun yokluğunu fırsat bilerek iki bisikleti mağazanın arkasına taşırlar. Bir bisikleti dışarıda bekleyen Murat'a verirler. Murat hızla uzaklaşmaya çalışırken, diğer bisikleti dışarı çıkarmakta olan Ali patron tarafından yakalanır. Olayda; İştirak halinde işlenmiş bir tek hırsızlık suçu vardır.
10	Ali, Bilal'in yolunu keser ve tüm parasını vermesi için bıçakla tehdit eder. Bilal parasının olmadığını söyler. Ali “çulsuzu da bize denk gelir” diyerek uzaklaşır. Olayda Ali; Yağma suçuna teşebbüsten sorumludur.
11	Ali, Bekir'in oğlu Can' okula giderken kaçıtır ve sabah Bekir'e telefon ederek 100 bin TL vermezse oğlunu öldüreceğini söyler. Öğleden sonra ve gece yarısı da telefon ederek aynı talepte bulunur. Sabaha karşı polis Can' kurtarır. Olayda; Tek yağma suçuna teşebbüs söz konusudur.
12	Sanığın Hüseyin'e attığı kurşunlardan birinin de tesadüf eseri Ayşe'ye isabet edip onu yaralaması, bu durumda; Çift neticeli isabette (şahısta) sapma vardır.
13	Fail yağmadan dolayı yargılanmakta iken, bir genel af kanunu cebir kullanma suçunu affetmesi halinde;

	• Fail yağma suçundan yargılanmaya devam eder.
14	Doğru ifadeler; • Değişik zamanlarda aynı kişinin aynı suçu işleme kararı kapsamında birden fazla dolandırılmasında zincirleme suç vardır. • Bileşik suçu oluşturan unsur suçların, ortaya çıkan yeni bileşik suçta (kanunda) açık bir biçimde tanımlanmış olması gerekir. • Bileşik suçta, araç suç gerçekleşip amaç suç teşebbüs aşamasında kalabilir. • Suçların içtimai – cezaların içtimai ayrımının ortak özelliği, aynı fail tarafından gerçekleştirilen çeşitli ihlallerin bulunmasıdır.
15	Evlenmeye yanaşmayan Ayşe'yi kaçırmak için olay yerine giden, ancak Ayşe'nin yere çöküp direnerek kalkmaması nedeniyle ateş edip öldürmesi olayında; • Evlenmeye yanaşmamak haksız tahrik değildir. Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu teşebbüs aşamasında kalmıştır. • Ayşe'nin öldürülmesi, failin, bir suçu işleyememekten dolayı duyduğu infialle gerçekleştirilmiştir. Burada birbirine bağlı suç vardır. Her bir suçun cezası verilir ve cezalar toplanır. Faile “nitelikli adam öldürme” ve teşebbüs aşamasında kalmış “kişiyi hürriyetinden yoksun kılma” suçlarının cezası verilir ve toplanır.

SUÇA İŞTİRAK

26 NİSAN 2017

Bazı suçlar mutlaka birden çok kişinin faaliyetiyle işlenir. Bu suçun bir unsurudur. Örneğin rüşvet, örgüt kurmak böyledir.

Tek kişinin işleyebileceği bir suça birden çok kişi katılmışsa buna **ıştirak** denir. **Mutlaka** birden çok kişinin bulunmasının gerektiği suçlara ise **çok faili suçlar** denir. **Çok faillilik üç şekilde** kendisini gösterir:

- **Suçta ıştırak:** Tek kişi tarafından işlenmesi mümkün olan suça birden çok kişinin katılması
- Bazı suçlarda suçu birden çok kişinin bir araya gelerek işlemesi **cezaı ağırlaştıran bir sebeptir.**
- Fail çokluğunun **suçun bir unsuru olarak ortaya çıkması:** Fail çokluğu suçun kurucu unsurudur. Birden çok kişi yoksa o suç oluşmaz.

Kanun koyucunun sayıyı belirleyerek birçok failli suç tipi öngördüğü durumlar, **normatif çok failli suçlardır.** Örneğin toplu halde bir işin terki, silahlı örgüt kurmak, rüşvet normatif çok failli suçlardır. Bu suçların bazılarında **faillerin hareketleri karşılıklı** (rüşvet), bazılarında ise **aynı yöndedir** (suç işlemek amacıyla örgüt kurma).

Çok failli suçlara ıştırak de mümkündür. Örneğin rüşvete azmettirmek böyledir.

Bir suça birden çok kişinin katılması henüz **icra hareketleri başlamadan** yapılan bir takım hareketle olabilir, **icra hareketlerinin yapıldığı sırada** bir katılma söz konusu olabilir. **Temel kural;** kişinin **icra hareketlerine başlaması**, ondan sonra ancak ıştırak edenler cezalandırılabilir.

İştiraki düzenleyen özel hükümler olmasaydı bazı fiiller cezalandırılmazdı. Örneğin adam öldürme silah vermek, kanunda açık bir düzenleme olmasaydı cezalandırılmazdı. Teşebbüste olduğu gibi iştiraki düzenleyen hükümler de cezai sorumluluğun sınırlarını genişletirler.

İştirak bakımından tipiklik iki yönden aranır. **Hem suçu düzenleyen norm hem de teşebbüse ilişkin hükümler bakımından bir tipiklik gerekiyor.** TCK iştiraki **37 ve 41. maddeler** arasında **(37-faillik, 38-azmettirme, 39-yardım etme)** düzenlemiştir. Kişinin ıştırak nedeniyle cezalandırılması için bunlardan birinin olması gerekir.

İştirak halinde işlenen suçlarda kaç kişi ıştırak etmiş olursa olsun **tek suç vardır.** Diğerleri işlenen suça ıştırak eden durumundadır. İştirak edenlerin katkılarına göre cezaları değişir. Nasıl ceza verileceğini düzenleyen **iki sistem** vardır:

- **Eşitlik sistemine** göre farklı nitelik ve nicelikte katkıları bulunsan da **herkese aynı ceza** verilmelidir.
- **İkili sisteme** göre asli ve tali katkısı olanlar **farklı** cezalandırılmalıdır. TCK ikili sistemi kabul eder. Suçu işleyen ile azmettiren asli, yardım edenler tali katkısı olanlardır.

Birden çok katkısı olan kişiye, örneğin hem asli hem de tali katkısı varsa, **tek ceza (en ağırı)** verilir.

İŞTİRAKİN ŞARTLARI

1. Birden çok kişi olmalı ve bu birden çok kişinin her birinin hareketi olmalıdır.
2. Bir suç işlenmelidir.
3. Her bir failin hareketi ile netice arasında bir nedensellik bağı bulunmalıdır. Her bir fail, suçun işlenmesine katkıda bulunmuş olmalıdır.
4. Ortaklarda bir iştirak iradesi olmalıdır. Kişi suça katıldığını, yardım ettiğini bilmeli ve istemelidir.

1. Birden çok kişi olmalı ve bu birden çok kişinin her birinin hareketi olmalıdır.

- **Tek failli suçlarda;** iştirak için iki kişinin varlığı yeterlidir.
- **Çok failli suçlarda;** kanunun unsur olarak gördüğü sayı dışındakilerin katkısı olmalıdır.
- Bir suça katkı **nitelik** veya **nicelik** olarak yapılabilir.

Nitelik açısından katkı **maddi katkı** (silah temin etmek, krokiyi vermek) veya **manevi katkı** (azmettirmek, teşvik etmek) olabilir. Bu durumda faile birden fazla ceza verilmez, çünkü işlene suç tektir. En ağır cezayı gerektiren katılımın cezası verilir. **Azmettirme manevi katkının en ağır biçimidir.**

- **Önemine göre** katkı: Örneğin öldürme fiilinde mağdurun elini tutmak, ağzının kapatmak önemli katkıdır, faile araç temin etmek o kadar önemli olmayabilir. Önemli hareketlerde faillikten, önemsiz hareketlerde yardımdan söz edilir.
- **Hareketler zaman bakımından** da ayrılabilir. İcra hareketinden önce, sırasında, sonrasında olabilir. Örneğin azmettirme icra hareketinden önce, gözcülük icra hareketi sırasında, suç delillerini saklamak icra hareketi sonrasında yapılan bir fiildir. Suç delillerini saklamanın iştirak olması için suç işlenmeden önce veya suç işlenmesi sırasında, bu irade ortaya konulmalıdır. Suç işlendikten sonra delilleri saklamak iştirak değil, başka bir şeydir.

2. Bir suç işlenmelidir.

- Hareketlerin cezalandırılması için failin icra hareketlerine başlaması ve en azından suçun teşebbüs aşamasında kalması gerekir. Suça iştirak edenlerin çoğunun hareketi hazırlık hareketidir. Bu hareketlerin cezalandırılabilmesi için **failin icra hareketlerine başlamış olması gerekir.** Tamamlanması şart değildir, teşebbüs aşamasında da kalmış olabilir.
- **İstisnası TCK mad. 316'dır.** Bu maddeye göre anlaşma cezalandırma için yeterlidir, icraya başlanmış olması gerekmez. Bu maddede çeşitli suçlar sayılmıştır.
- İştirakin olması için işlenen veya teşebbüs aşamasında kalan **suçun tüm ortaklar için aynı olması** gerekir. Örneğin ortaklar hırsızlık için anlaştılar, ama içeri giren kişi cinsel saldırı suçunu da işlediye nasıl olacak? İşlenmesine karar verilen **suç değişmiyor, aynı kalıyorsa, işlenme biçimi değişiyorsa tüm ortaklar sorumlu** olmaya devam eder. Farklılık suçun niteliğinde ise yani **suç değişmişse;**
 - ✓ Kim kararlaştırılan hareketlerin dışına çıkmışsa **sadece o kişi** sorumludur.
 - ✓ Kişi kararlaştırılan hareketlerin dışına çıkmamış ancak sonuç istenenden daha ağır olmuşsa yani neticesi sebebiyle **ağırlaşan suç** oluşmuşsa ve bu ağır neticeyi meydana getiren kişi bundan sorumlu oluyorsa **bütün ortaklar sorumludur. Asıl fail bu sonuçtan sorumlu tutuluyorsa tüm ortaklar da sorumlu olur.** Asıl fail bu sonuçtan sorumlu olmuyorsa tüm ortaklar da sorumlu olmaz. Daha **hafif şekli** işlenmişse bundan **herkes sorumlu** olacaktır.

Eğer hırsızlık için anlaşılmış ama yağma yapılmışsa bundan sadece yapan sorumludur. Ancak anlaşma yapanlar ne pahasına olursa olsun "o şeyi çal" demişlerse olası kast durumu vardır, her şeye razı olmuşlardır, o zaman bu sonuçtan herkes sorumlu olur.

3. Her bir failin hareketi ile netice arasında bir **nedensellik bağı** bulunmalıdır. Her bir fail, suçun işlenmesine katkıda bulunmuş olmalıdır.

- Bir suçu **seyretmek nedensel bir katkı değildir.** Ahlaki kötülük ile hukuki kötülük aynı şey değildir. Bir suçu seyretmesi veya sevinmesi yeterli değildir. Nedensellik için kişinin dışarıya yansıyan icrai veya ihmali **bir hareketi ve suça katkısı olmalıdır.**
- Azmettireni azmettirmek nedensel bir katkı taşır.

- Bir hareket suçun somut olarak ortaya çıkış biçimine, işlenme biçimine hiçbir katkısı olmamışsa o hareket nedensel bir değer taşımaz.
- Suçun işlenmesinden sonraki hareketler iştirak değildir, nedensel değer taşımaz.
- Asıl failden başka birine yardım edilmesinde de nedensellik bağı kurulabilir. Örneğin faile silah temin edecek kişiye yardım etmek böyledir. O **hareket olmasaydı fail başka biçimde davranacaktı, suçun işleniş biçimi değişecekti** denilebiliyorsa nedensel değer vardır.
- Soyut olarak nedensel değer taşıyan ama somut olayda bu değeri yitirmiş olan hareketler de nedensel değer taşırlar. Adam öldürmek için silah temin ediyorsun ama öldürmede silah kullanılmıyor, nedensellik var mıdır?
 - ✓ Hareket, sonucun ortaya çıkması için **olmazsa olmaz bir hareketse** nedensel bir değere sahiptir.
 - ✓ Suçun işlenmesini **kolaylaştıran bir hareketse** (örneğin gözücü) nedensel bir değere sahiptir.
 - ✓ Soyut olarak suçun işlenmesini kolaylaştıran ama somut olayda **olmasa da olur hareketler** de (örneğin çilingiri getirdin, yardım edemeden bayıldıysa veya kapı zaten açık olduğu için çilingiri kullanmadıysak bile) nedensel bir değere sahiptir.

Çünkü bu hareketler olmasaydı plan değişecekti, failer başka davranmak zorunda kalacaklardı.

- Hazırlık aşamasında plandan vazgeçilmişse nedensellik yoktur.
- Asıl fail suçtan gönüllü vazgeçip bundan yararlanabilir. **Asıl fail** gönüllü vazgeçme dolayısıyla işlenmesine karar verilen **suça teşebbüsten sorumlu olmuyor**, o ana kadar işlediği suçtan sorumlu oluyor. Ama **diğerleri** azmettiren, yardım eden yani gönüllü vazgeçmeden haberi olmayan kişiler icrasına başlanan **suça teşebbüsten sorumlu** olurlar (ADALET SİZCE!!!)

Diğerlerinin gönüllü vazgeçmeden yararlanması için **asıl faili engellemeleri gerekir**. Buna rağmen **asıl fail vazgeçmiyorsa** diğer kişiler gönüllü vazgeçmeden yararlanırlar.

TCK mad. 41/1: İştirak halinde işlenen suçlarda, sadece gönüllü vazgeçen suç ortağı, gönüllü vazgeçme hükümlerinden yararlanır.

TCK mad. 41/2: Suçun, gönüllü vazgeçenin gösterdiği gayretin dışında başka bir sebeple işlenmemiş olması, gönüllü vazgeçenin bütün gayretine rağmen işlenmiş olması hallerinde de gönüllü vazgeçme hükümleri uygulanır.

4. Ortaklarda bir **iştirak iradesi** olmalıdır. Kişi suça katıldığını, yardım ettiğini **bilmeli ve istemelidir**.

- Suçun **işlenmesinden önce** veya suçun **işlenmesi sırasında iştirak** söz konusu olabilir.
- İştirak iradesinin olması için kişi;
 - ✓ Bir suçun işleneceğini **bilmelidir**.
 - ✓ Bir suçun işlenmesini **istemelidir**.
 - ✓ Suça katılan **diğer ortakların hareketlerini** de en azından kaba hatlarıyla **bilmelidir**.
 - ✓ Kendi hareketleri ile suça katkıda bulunma, kolaylaştırma **bilinç ve iradesine sahip olmalıdır**.
- İştirak iradesi; suçu **bilmek ve istemektir**, hareketin değeri **nedensel bir değer taşımalıdır**. Sadece bir yükümlülüğü yerine getirmede diye (bir suçu ihbar etmedi diye) işlenen bir suçtan sorumlu olmaz. Her somut olayın ayrı ayrı dikkate alınması gerekir. Hareket farkına varmadan, birilerinin işine yaramışsa iştirak söz konusu değildir. Terör örgütü üyelerine korku nedeniyle ekmek veren kişilerde veya tedavilerini yapan doktorlarda iştirak söz konusu olmaz. Burada sosyal yaşam ya da meslek kuralları gereği iştirak iradesi yoktur.
- **İhmali bir hareketle suça iştirak etmek mümkündür**, ancak tespiti zordur. Hem ihmal göstermeli, hem iştirak iradesi olmalı ve aynı zamanda nedensel bir değer taşımalıdır. Yani ihmali hareketle bir suça katkıda bulunduğunu bilmeli ve suçun işlenmesini istemelidir.
- Bir suçun işlendiğini görüp **ihbar yükümlülüğünün olduğu durumlarda** iştirak olması için bir nedensel katkı olmalı, suç işleme iradesi olmalı ve suçun işlenmesini istemelidir. Sadece bir yükümlülüğün yerine getirilmemesi tek başına yeterli olmaz.
- Kendisinden **beklenen bir hareketi yapmayan** (yaralıya yardım etmeyen) kişi iştirak etmiş sayılmaz.

- **Taksirli suça iştirak mümkün**, ama kasıtlı suçlardaki gibi değildir. Taksirli suçlarda **hareketi** birden fazla kişi bilerek ve isteyerek yapmaktadır. Hareketi diyoruz neticeyi değil. Yani **taksirli suça iştirak hareketin yapılmasına ilişkindir**. Neticeye ilişkin olamaz, çünkü taksirde netice istenmemektedir.
- **Sonuç istenmemiş ancak öngörülebilir olmalıdır**.
- **Sonucu gerçekleştiren hareket istenmelidir**.

MAHSUS (ÖZGÜ) SUÇLARDA İŞTİRAK ve BAĞLILIK KURALI

TCK mad. 40/1: Suça iştirak için kasten ve hukuka aykırı işlenmiş bir fiilin varlığı yeterlidir. Suçun işlenişine iştirak eden her kişi, diğerinin cezalandırılmasını önleyen kişisel nedenler göz önünde bulundurulmaksızın kendi kusurlu fiiline göre cezalandırılır.

TCK mad. 40/2: Özgü suçlarda, ancak özel faillik niteliğini taşıyan kişi fail olabilir. Bu suçların işlenişine iştirak eden diğer kişiler ise azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulur.

TCK mad. 40/3: Suça iştirakten dolayı sorumlu tutulabilmek için ilgili suçun en azından teşebbüs aşamasına varmış olması gerekir.

Özgü suçlarda (bu suçlarda failin belirli bir hukuki veya fiili durumda olması gerekir, kamu görevlisi olmak gibi) iştirak sadece azmettirme ve yardım etme olarak belirlenmiştir. Bu suçların bazılarında suç, doğrudan fail tarafından (hapisten sadece mahkûm firar edebilir) işlenir, bazılarında ise mahsus failin olayda bulunması (kamu görevlisinin rüşveti başkasına aldırması) yeterlidir.

Bağlılık kuralı: İştirak kurallarının uygulanması için suçun icrasına başlanması ve bu suçun tüm ortaklar için aynı olması gerekir.

İŞTİRAKİN TÜRLERİ**1. FAİLLİK**

TCK mad. 37/1: Suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri, fail olarak sorumlu olur.

TCK mad. 37/2: Suçun işlenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişi de fail olarak sorumlu tutulur. Kusur yeteneği olmayanları suçun işlenmesinde araç olarak kullanan kişinin cezası, üçte birden yarısına kadar artırılır.

İkinci fıkra **dolaylı failliği** düzenler. Tipik fiili gerçekleştiren kişi faildir. Tipik fiili gerçekleştiren kişinin hareketine katılan, fiil üzerinde **ortak hâkimiyet** kuran ve o fiilin gerçekleşmesi bakımından vazgeçilmez hareketleri gerçekleştiren kişi de faildir. Eğer suçun işlenmesi sırasında çok önemli bir katkı ortaya koyulmuşsa burada ortak hâkimiyet vardır ve fail sıfatıyla sorumlu olur. Örneğin gözcünün görevi çok önemliyse faillik sıfatı taşır, çok önemli değilse yardımcıdır.

DOLAYLI FAİLLİK SINAVDA SORULACAKTIR. Dolaylı faillikte fail, bir kimseyi araç olarak kullanmaktadır. Örneğin isnat yeteneği olmayan birini suçun işlenmesi için araç olarak kullanmaktadır. Ya da cebir ve tehdit kullanarak (kafasına silah dayayarak) bir kimsenin suç işlemesini sağlamaktadır. Suç işleyen araçtır ama onları araç olarak kullanan kişi asıl faildir. **SINAVDA DOLAYLI FAİLİN KİM OLDUĞUNA DİKKAT EDİN. ÇOCUK MU, AKIL HASTASI MI?**

Azmettirme ile dolaylı fail arasında farklar: Azmettirilen kişi ne yaptığının **farkındadır** ve bilerek ve isteyerek yapmaktadır. **Dolaylı failde** ise araç olarak kullanılan kişi isnat yeteneği olmadığı için ya da fiili hataya düşürüldüğü için **ne yaptığını bilmemektedir** veya farkında olsa bile cebir ve tehdit nedeniyle kusuru olmadığı için **başka çaresi yoktur**.

2. AZMETTİRME

TCK mad. 38/1: Başkasını suç işlemeye azmettiren kişi, işlenen suçun cezası ile cezalandırılır.

Azmettirme bir **manevi iştirak** türüdür, basit bir yardım değildir.

TCK mad. 38/2: Üstsoy ve altsoy ilişkisinden doğan nüfuz kullanılmak suretiyle suça azmettirme halinde, azmettirenin cezası üçte birden yarısına kadar artırılır. Çocukların suça azmettirilmesi halinde, bu fıkra hükmüne göre cezanın artırılabilmesi için üstsoy ve altsoy ilişkisinin varlığı aranmaz.

Azmettirilen çocuk ise, üstsoy ve altsoy ilişkisinin varlığı aranmaksızın ceza ağırlaştırılır. **SINAVDA AZMETTİRENİN KİM OLDUĞUNA DİKKAT EDİN. ÇOCUK MU, ÜSTSOY – ALTSOY MU?**

TCK mad. 38/3: Azmettirenin belli olmaması halinde, kim olduğunun ortaya çıkmasının sağlayan fail veya diğer suç ortağı hakkında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine yirmi yıldan yirmi beş yıla kadar, müebbet hapis cezası yerine on beş yıldan yirmi yıla kadar hapis cezasına hükmolunabilir. Diğer hallerde verilecek cezada, üçte bir oranında indirim yapılabilir.

Muhbir azmettireni ihbar etmişse cezası indirilir.

3. YARDIM ETME

TCK mad. 39/1: Suçun işlenmesine yardım eden kişiye, işlenen suçun ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirmesi halinde, on beş yıldan yirmi yıla; müebbet hapis cezasını gerektirmesi halinde, on yıldan on beş yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hallerde cezanın yarısı indirilir. Ancak, bu durumda verilecek ceza sekiz yılı geçemez.

TCK mad. 39/2: Aşağıdaki hallerde kişi işlenen suçtan dolayı yardım eden sıfatıyla sorumlu olur.

- Suç işlemeye **teşvik** etmek veya suç işleme **kararını kuvvetlendirmek** veya fiilin işlenmesinden sonra **yardımda bulunacağını vaat** etmek
- Suçun nasıl işleneceği hususunda yol göstermek veya fiilin işlenmesinde kullanılan araçları sağlamak
- Suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak

Azmettirme: Suç işleme düşüncesi olmayanın kafasına bu fikir sokuluyor.

Teşvik: Failin aklında var ama karar verememiş, kararın oluşması sağlanıyor.

Suç işleme kararını kuvvetlendirme: Karar verilmiş ama icraya geçirmede tereddütler var, kararın icraya konulması için yardımcı olunuyor.

Yardımda bulunma vaadi: Fail kararını vermiş, tereddütlerini gidermiştir. Ancak suç sonrası ile ilgili endişeleri vardır. Burada önemli olan yardım vaadinde bulunmaktır, bu vaatlerin gerçekleşmemesinin bir önemi yoktur. Yardım vaadinde bulunan kişinin nedensel bir katkısı vardır. Fail ona güvenerek suç işlemektedir. Vaat nedensel bir değer taşır.

SINAVDA TEŞVİK, KARARI KUVVETLENDİRME VEYA YARDIM VAADİ AYRIMINI YAPAMAZSANIZ MANEVİ KATKIDIR, MANEVİ YARDIMDIR DEYİN. ÖNEMLİ OLAN İŞTİRAKLE YARDIMI KARIŞTIRMAYIN.

Yol göstermek, araç sağlamak, suçun işlenmesinden önce veya suçun işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak **maddi katkıdır**, suçun işlenmesinde ortak hâkimiyetin kurulmasını gerektirmeyen tali, ikincil yardımlardır.

Bir kişi bu katkıların birkaçını yapmış olabilir, birden fazla ceza verilmez, tek ceza verilir.

Olayda cezayı **hafifleten şahsi nedenler** varsa **diğer ortaklar** bundan **yararlanamaz**. Bu nedenler hangi ortak bakımından geçerliyse (örneğin haksız tahrik) sadece o kişi yararlanır.

Olayda cezayı **ağırlaştıran şahsi nedenler** varsa bunu **biliyorlarsa ortaklara sirayet eder**. Örneğin anne – babasını öldüreceğini bildiği kişiye yardım etmek böyledir.

Olayda cezayı **hafifleten fiili nedenler** varsa **diğer ortaklar** bundan **yararlanırlar**. Örneğin kıymetli bir şey çaldıklarını zannederken basit bir şey çalmışlarsa böyledir.

Olayda cezayı **ağırlaştıran fiili nedenler** varsa (tasarlama) bunu **biliyorlarsa ortaklara sirayet eder**.

SINAVDA İŞTİRAK SORULDUĞUNDA MUTLAKA SUÇLARIN İÇTİMAI, TEŞEBBÜS, İŞTİRAK, NEDENSELLİK, KUSURLULUK, KUSURLULUĞU KALDIRAN NEDENLER İÇİNDE OLACAKTIR. DİKKAT!!!

ÖRNEKLER

- | | |
|---|--|
| 1 | <p>Ahmet üvey babası Musa'nın küçükken yaptığı eziyetlerin intikamını almak için üvey kardeşi Duygu'yu kaçırmaya karar verir. Suat'tan yardım ister ve Suat bir araba temin ederek Musa'nın evinin önünde gözcülük yaparken Ahmet balkondan Duygu'nun odasına girer. Uyuyan kızın ağzını bantlar ve kucağına alıp götürürken kız ayağıyla gece lambasını düşürür. Gürültüye uyanan Musa odaya gelir. Ahmet kızgınlıkla şamdanla Musa'nın başına vurur ve öldürür. Ahmet, Duygu'yu bırakıp kaçır. Bu arada Suat korkudan çoktan olay yerinden kaçmıştır.</p> <ul style="list-style-type: none">Ahmet küçükken kendisine eziyet yapan üvey babası Musa'dan intikam alma saikiyle hareket ettiğinden olayda haksız tahrik koşulları oluşmamıştır.Suat araba temin ederek gözcülük yaptığı için yardım eden durumundadır.Ahmet balkondan Duygu'nun odasına girerek konut dokunulmazlığını ihlal etmiştir. Ayrıca Duygu'nun ağzını bantlayarak kucağına alıp götürürken Musa'nın gelmesi üzerine suçu tamamlayamamıştır. Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu teşebbüs aşamasında kalmıştır.Ahmet amacına ulaşamamanın yarattığı kızgınlıkla Musa'yı öldürdüğü için nitelikli adam öldürme söz konusudur ve diğer suçlar ile bileşik suç ilişkisi olmadığından her bir suçtan ceza verilip toplanır (gerçek içtima).Suat'ın korkup kaçması gönüllü vazgeçme değildir, asıl faili vazgeçirmesi ya da bunun için çaba |
|---|--|

	göstermiş olması gerekirdi. Suat Ahmet ile birlikte işlemeye karar verdikleri suçlardan (konut dokunulmazlığını ihlal ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma) yardım eden sıfatıyla sorumludur. Adam öldürme suçu bakımından iştirak iradesi olmadığı için bu suçtan sadece Ahmet cezalandırılır.
2	Sanık, davacının 6 yaşındaki kızını “seni köye götüreceğim, elbiseler alacağım, annenin parasını al bana getir” diye kandırması ve kız da annesinin parasını sanığa getirmiş bulunduğu göre, fiil hırsızlığa azmettirmek suçu mahiyetindedir. Bu mahkeme kararını değerlendiriniz. • Mahkemenin olayı azmettirme olarak nitelendirmesi yanlıştır. • Olayda dolaylı faillik vardır. Sanık, isnat yeteneği olmayan 6 yaşındaki kızı suçun işlenmesinde araç olarak kullanmıştır. Bu durumda sanık fail olarak sorumlu tutulacaktır ve isnat yeteneği olmayan kişiyi suçta araç olarak kullandığı için cezasında artırım yapılacaktır.
3	Kemal; Ali ile Bekir’e Celil’i tehdit edip 100 bin TL istemelerini söyler. Ali, Celil’e telefon eder ve parayı getirmemezse Bekir ile birlikte kendisini öldüreceklerini söyler. Celil polise haber verir, buluşma yerinde Ali ve Bekir yakalanır. Bekir yargılama esnasında Kemal’in kendilerini azmettirdiğini söyler. Mahkeme Ali ile Bekir’i yağma suçuyla teşebbüsten müsterek fail olarak cezalandırır. • Kemal, suç işleme düşüncesi olmayan Ali ile Bekir’i azmettirmekten sorumludur. • Ali ile Bekir yağma suçuyla ilişkin icra hareketlerine tehditle başlamış ancak parayı alamadan yakalandıkları için yağma suçu teşebbüs aşamasında kalmıştır. • Kararda eksik yön, Bekir hakkında TCK mad. 38/3’ün tartışılmamış olmasıdır. Bu düzenlemeye göre azmettirenin kim olduğunun belli olmaması durumunda ortaya çıkmasını sağlayan faile ceza indirimi uygulanır.
4	Arda kendisinden ayrılan nişanlısı Bilge’nin işyerini yakar ve yargılanmaya başlar. Arda’nın dükkanı yaktığını gören Cafer mahkemeye dilekçe vererek tanıklık yapmak istediğini söyler. Bunu öğrenen Arda arkadaşı Can ile Cafer’i tanıklıktan vazgeçmesi için tehdit etmeye karar verir, evine giderler. Cafer tehditleri umursamayınca Can silahını Cafer’in göğsüne dayar ve “öldüreyim mi seni” diye bağırır. Arda “sık şu köpeğe” diye seslenir. Can, Cafer’in sol karın boşluğuna ateş ederek hayatı tehlikeye neden olacak şekilde yaralar. Arda ile Can’ın iştirak ilişkisi nasıldır? • Olayda Can’ın, Cafer’in sol karın boşluğuna ateş etmesi ve önceki sözlerinden işlenen suçun kasten öldürmeye teşebbüs olduğu söylenebilir. Failin kastettiği netice gerçekleşmediğinden suç teşebbüs aşamasında kalmıştır. • Ancak Arda’nın “sık şu köpeğe” demesi azmettirme midir yoksa suç işleme kararını kuvvetlendirme midir? Olaydan anlaşıldığı kadarıyla Can öldürme konusunda bir karar vermiş ve Cafer’in göğsüne silahı dayamıştır. Bu noktada Arda’nın “sık şu köpeğe” demesi bir yardım etme hali olan suç işleme kararını kuvvetlendirme olarak değerlendirilmelidir.

FAİL

11 MAYIS 2017

Suç ile fail ilişkisi için **uç görüş** vardır:

- Fiil ceza hukukunda** fail önemsenmez.
- Fail ceza hukukunda** fail önemlidir.
- Karma görüş** ise her iki sistemi kullanır.

Klasik Okul – Pozitivist Okul Ayrımı

- **Klasik okula** göre irade özgürdür, irade kusurlu ise isnat edilebilirlik söz konusudur. Bu sebeple ceza ödetme aracıdır.
- **Pozitivist okula** göre irade özgür değildir, sosyal olarak bazı kişiler tehlikelidir, güvenlik tedbiri uygulanmalıdır.
- Bugün **çift (ikili) peron sistemi** vardır. Ceza ve güvenlik tedbirlerinin uygulandığı sistemdir.

Tüzel kişiler fail olamaz, tüzel kişilere güvenlik tedbirleri uygulanabilir.

İsnat Yeteneğini Etkileyen Hususlar

- Yaş küçüklüğü**
- Akıl hastalığı**
- Sağır ve dilsizlik**

4. Geçici nedenler (alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma)

İsnat edilebilirlik **anlama** ve **isteme** yeteneğinden oluşur. Kişinin işlediği fiilden dolayı kınanabilmesi ve cezalandırılabilmesi için öncelikle fiili işlediği sırada isnat yeteneğine sahip olması gerekir.

İsnat yeteneği: Kişinin işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu doğrultuda davranışlarını yönlendirme (**anlama ve isteme**) yeteneğidir.

YAŞ KÜÇÜKLÜĞÜ (TCK mad. 31)

TCK mad. 31/1: Fiili işlediği sırada **on iki yaşını doldurmamış** olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında ceza kovuşturması yapılamaz, ancak çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.

TCK mad. 31/2: Fiili işlediği sırada **on iki yaşını doldurmuş** olup da **on beş yaşını doldurmamış** olanların işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması halinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir. İşlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı halinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla, müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu halde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz.

TCK mad. 31/3: Fiili işlediği sırada **on beş yaşını doldurmuş** olup da **on sekiz yaşını doldurmamış** olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on sekiz yıldan yirmi dört yıla, müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu halde her fiil için verilecek hapis cezası on iki yıldan fazla olamaz.

12 yaşını doldurmamış çocuklar	• Ceza sorumluluğu yoktur. • İsnat yetenekleri yoktur. • Ceza kovuşturması yapılamaz. • Çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir. Bu tedbirlere ÇEK, aile veya savcının talebi üzerine veya hâkim kendiliğinden karar verir.
12 yaşını doldurmuş 15 yaşını doldurmamış çocuklar	• Kural olarak ceza sorumluluğu vardır. • Ancak cezalarda indirim yapılmaktadır. • İşlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması halinde ceza sorumluluğu yoktur.
15 yaşını doldurmuş 18 yaşını doldurmamış çocuklar	• Kusur sorumluluğu benimsenmiştir. • Ancak cezalarda indirim yapılmaktadır.
18 yaşını doldurmuşlar	• Ceza sorumluluğu vardır.

AKIL HASTALIĞI (TCK mad. 32)

TCK mad. 32/1: Akıl hastalığı nedeniyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez. Ancak bu kişiler hakkında güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

TCK mad. 32/2: Birinci fıkrada yazılı derecede olmamakla birlikte işlediği fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği azalmış olan kişiye ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde yirmi beş yıl, müebbet hapis cezası yerine yirmi yıl hapis cezası verilir. Diğer hallerde verilecek ceza altıda birden fazla olmamak üzere indirilebilir. Mahkûm olunan ceza, süresi aynı kalmak koşuluyla, kısmen veya tamamen, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri olarak da uygulanabilir.

Akıl hastalığının isnat yeteneğine etkisi bazen **tam** bazen **kısmen** olmaktadır. Ancak isnat yeteneğinin tespitinde failin akıl hastası olup olmadığını incelemek yetmemekte bunun işlediği fiile etkisi de araştırılmaktadır. Örneğin kleptomani olan bir kişi hırsızlıktan cezalandırılmayacak iken öldürme veya yaralama suçu işlerse rahatsızlığının etkisi olmadığı için cezalandırılabilecektir. Hâkim bu tespitte bilirkişi kullanır, bu esnada gözlem altına alınmasına karar verir.

Algılama ve yönlendirme yeteneği **önemli derecede azalmış** olan kişiye **ceza verilmemektedir**, güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

İkinci durumda ise **bu derece yoğun olmamakla** birlikte işlediği fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği **azalmış** olan kişiye **ceza indirimi uygulanır**. Mahkûm olunan ceza, süresi aynı kalmak koşuluyla, kısmen veya tamamen, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri olarak da uygulanabilir.

SAĞIR VE DİLSİZLİK (TCK mad. 33)

15 yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler	- Ceza sorumluluğu yoktur. - İsnat yetenekleri yoktur. - Ceza kovuşturması yapılamaz. - Çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.
15 yaşını doldurmuş 18 yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler	- Kural olarak ceza sorumluluğu vardır. - Ancak cezalarda indirim yapılmaktadır. - İşlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması halinde ceza sorumluluğu yoktur, güvenlik tedbiri uygulanır.
18 yaşını doldurmuş 21 yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler	- Kusur sorumluluğu benimsenmiştir. - Ancak cezalarda indirim yapılmaktadır.
21 yaşını doldurmuş sağır ve dilsizler	Ceza sorumluluğu vardır.

GEÇİCİ NEDENLER (alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma) (TCK mad. 34)

TCK mad. 34/1: Geçici bir nedenle ya da irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez.

TCK mad. 34/2: İradi olarak alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisinde suç işleyen kişi hakkında birinci fıkra hükmü uygulanmaz.

İsnat yeteneğinin varlığı bakımından gerekli olan algılama ve irade yeteneğini geçici bir süre ortadan kaldıran nedenlere **geçici nedenler** denir. Geçici nedenler bir hastalıktan kaynaklanabileceği gibi kişinin bulunduğu ortamdan da kaynaklanabilir. Ancak geçici sebebi doğuran olayın gerçekleşmesinde failin kusurunun bulunmaması gerekir.

Alkol ve uyuşturucu madde kullanmış kişinin cezalandırılmaması için sarhoşluğun irade dışı olması gerekir. Sarhoşluk iradi ise fail işlediği suçtan sorumlu olacaktır. Bu durumda fail işlediği suçu kasten işlemişse kasten, taksirle işlemişse taksirle sorumlu olmalıdır.

İradi sarhoşluk hali kasti, taksirli veya tasarlanmış sarhoşluk olabilir. **Kasti sarhoşlukta** fail bilerek ve isteyerek sarhoş olmaktadır. **Taksirli sarhoşlukta** failin alkolü bilerek ve isteyerek almasına rağmen sarhoş olmayı istememektedir. **Tasarlanmış sarhoşlukta** fail suç işlemeye karardır ve cesaret toplamak için sarhoş olur, buna **sebebinde serbest hareketli suç** denilir.

Kişinin bir suçu işlemek için cesaret toplamak amacıyla alkol alması cezai sorumluluğunu etkilemez.

YAPTIRIM

CEZALAR

Bir emrin ihlali halinde ihlali gerçekleştiren kişiye çektirilen acıya ceza denir. **Cezanın üç işlevi** vardır:

- Ödetme
- Önleme
 - Özel önleme (sadece faile ders vermek, caydırmak amaçlı)
 - Genel önleme (topluma ders vermek, caydırmak amaçlı)
- İslah

Cezalar	⇒	Hapis cezası, para cezası, vücuda zarar verme, hayata son verme, bir şey yapma
TCK'da Cezalar	⇒	Hapis cezası, adli para cezası,
Mutlak ceza: Kesin belirtilen cezalardır (3 yıl, 8 yıl gibi).		
Seçenekli ceza: Hapis cezası veya adli para cezası		
Basamaklı ceza: Alt ve üst sınırı olan cezalardır. (2 yıldan 5 yıla kadar gibi).		

Cezaların özellikleri

- Cezaların **şahsiliği** ilkesi (TCK mad. 20, AY mad. 38): Hiç kimse başkasının işlediği fiilden dolayı sorumlu tutulamaz.

2. Cezaların **kanuniliği** ilkesi (TCK mad. 2): Ceza yasa koyucu tarafından kanunla konulur ve kaldırılır.
3. Cezaların **eşitlik (orantılılık)** ilkesi (TCK mad. 3): Suç işleyen kişi hakkında işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı ceza ve güvenlik tedbiri uygulanır.
4. Cezaların **insan onuruyla bağdaşması** ilkesi (AY mad. 17): Hiç kimse insan onuruyla bağdaşmayan bir ceza veya muameleye tabi tutulamaz.
5. **Son çare olma**
6. **Bölünebilirlik**
7. **Tamir edilebilirlik**

Soyut Cezaların Somutlaştırılması (TCK mad. 61)

Hâkim somut olayda,

- a. Suçun işleniş biçimini,
- b. Suçun işlenmesinde kullanılan araçları,
- c. Suçun işlendiği yer ve zamanı,
- d. Suçun konusunun önem ve değerini,
- e. Zarar veya tehlikenin ağırlığını,
- f. Failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığını,
- g. Failin güttüğü amaç ve saiki göz önünde bulundurarak alt ve üst sınır arasında temel cezayı belirler.

İndirim veya artırım (önce artırım, sonra indirim) bu temel ceza üzerinden belirlenir.

HAPİS CEZALARI (TCK mad. 47, 48, 49)

1. **Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası:** Hayat boyu devam eder, sıkı güvenlik rejimine tabidir.
2. **Müebbet hapis cezası:** Hükümlünün hayatı boyunca devam eder.
3. **Sürelili hapis cezası:** Bir aydan az yirmi yıldan fazla olamaz.
 - a. **Kısa süreli hapis cezası:** Bir yıl ve daha az süreli hapis cezalarıdır. (1 ay - 1 yıl)
6 aydan kısa ise **hafta sonu** infaz, **geceleri** infaz, **evde infaz** usulleri vardır.
 - b. **Kısa süreli olmayan hapis cezası:** Bir yılın üzerinde olan hapis cezalarıdır. (1 yıl – 20 yıl)

ADLİ PARA CEZASI (TCK mad. 52/1)

5 günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde **730 günden fazla olmamak** üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından Devlet hazinesine ödenmesinden ibarettir.

Hesaplama yapılırken kişinin ekonomik ve diğer halleri göz önünde bulundurularak, en az **20 TL** en fazla **100 TL** bir gün karşılığı olarak belirlenir. Hâkim ödeme için bir yıl mehil verebilir, taksit yapılmasına da karar verebilir. Taksit süresi iki yılı geçemez, dört taksitten az olamaz. Kararda taksitlerden biri ödenmezse kalanın tamamının tahsil edileceği ve hapis cezasına çevrileceği belirtilir.

Bağımsız olabilir, hapis cezası ile birlikte olabilir veya seçenek ceza olabilir.

KISA SÜRELİ HAPİS CEZASINA SEÇENEK YAPTIRIMLAR

Şartları

- **Hükmedilen ceza kısa süreli hapis cezası olmalıdır. (TCK mad. 50/2)**

İstisnası: **Bilinçsiz taksirle** işlenen suçlarda ceza uzun süreli olsa bile diğer şartların varlığı halinde ceza, adli para cezasına çevrilebilir. (TCK mad. 50/4)

Adli para cezası ve hapis cezasının seçenek olarak düzenlendiği suçlarda hâkim hapis cezasını seçmişse, bu ceza seçenek yaptırım olarak para cezasına çevrilemez. Ancak şartlar varsa diğer seçenek yaptırımlara çevrilebilir.
- **Hâkimin takdiri (TCK mad. 50/3)**

Seçenek yaptırıma çevirmek hâkimin takdirindedir, ancak iki durumda takdir yetkisi kısıtlanmıştır.

 - ✓ Daha önce hapis cezası olmayan failin cezası 30 gün ve daha az ise
 - ✓ Daha önce hapis cezası olmayan failin 18 yaşından küçük veya 65 yaşından büyük olması halinde cezalar seçenek yaptırıma çevrilir.

Türleri

- **Adli para cezası**
- **Zararın** aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle, **tamamen giderilmesi**
- En az iki yıl süreyle, **bir meslek/sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, bir eğitim kurumuna devam etmek:** Failin meslek ya da sanatının bulunmaması gerekir.
- Cezanın yarısından bir katına kadar, belirli **yerlere gitmekten** veya belirli **etkinlikleri yapmaktan yasaklanmak:** Seçenek yaptırımın işlenen suçla bağlantılı olması gerekir.
- Hak ve yetkiler kötüye kullanılarak veya dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranarak suç işlenmişse, cezanın yarısından bir katına kadar, **ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek/sanati yapmaktan yasaklanmak:** Suçun ehliyet ve ruhsat ile bağlantılı olması gerekir.
- Cezanın yarısından bir katına kadar ve **gönüllü olmak** koşuluyla kamuya yararlı **bir işte çalıştırılmak**

Seçenek Yaptırıma Çevirmenin Sonuçları ve Yaptırımlara Uymama (TCK mad. 50/5,6,7)

- Kısa süreli hapis cezası, seçenek yaptırıma çevrildiğinde artık asıl mahkûmiyet hapis cezası değildir. Adli para cezası veya tedbirler asıl mahkûmiyet olur. Bu konu erteleme ve tekerrür açısından önemli.
- Seçenek yaptırım 30 gün içinde yapılmazsa veya başlanmazsa, mahkeme kısa süreli hapis cezasına karar verir ve derhal uygulanır.
- Hükümlü elinde olmayan nedenlerle seçenek yaptırımı yerine getiremezse, tedbir değiştirilir.

HAPİS CEZASININ ERTELENMESİ

Erteleme: İşlediği suçtan dolayı mahkûm olan hükümlüye verilen cezanın infazının belli bir süre geriye bırakılması ve bu süre içinde yükümlülüklerle uygun ve iyi halli geçirilmesi durumunda cezanın infaz edilmiş sayılmasıdır.

Erteleme infaz kurumu haline gelmiştir. **Sadece hapis cezalarında** erteleme söz konusudur, adli para cezalarında erteleme yoktur.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması daha fazla fail lehinedir. 5 yıllık sürede tekrar suç işlemezse hiç ceza almadığı gibi adli sicile de işlenmez. **Ertelemeye** aynı durumda ise adli sicile işlenir.

Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasının şartları

- Daha önce kasten işlenen bir suçtan sabıkası ve
- İşlediği suçun cezası 2 yıldan fazla olmamalıdır.

Ertelemenin Şartları

- **Hükümlülük süresi** (TCK mad. 51)
18-65 yaş arası: Hüküm iki yıl veya daha az olmalıdır.
18 yaşında küçük - 65 yaşından büyük: Hüküm üç yıl veya daha az olmalıdır.
- **Daha önce mahkûm olmama** (TCK mad. 50/3)
Kasıtlı bir suçtan üç aydan fazla mahkûmiyet **olmamalıdır**.
- **Mahkemenin takdiri**
Failin pişmanlık yönünde hareketleri, mahkemeye yardımcı olması, mahkemede olumlu kanaat oluşması takdiri etkiler Failin talep etmesi gerekmez.

Denetim Süresi (TCK mad. 51)

- Denetim süresi en **az bir yıl en fazla üç yıldır**. Denetim süresinin alt sınırı ceza süresinden az olamaz.
- Bu sürede hükümlünün bir meslek veya sanat için eğitim programına devam etmesine, bir başkasının gözetimi altında ücretli çalıştırılmasına, 18 yaşından küçüklerin bir meslek veya sanat için eğitim kurumuna devam etmesine karar verilebilir.
- Rehberlik edecek bir uzman kişi görevlendirilebilir. Mahkeme hiç bir yükümlülük vermeyebilir veya uzman kişi görevlendirmeyebilir.
- Yükümlülüklerle uyulursa ceza infaz edilmiş sayılır, uyulmazsa ertelenen cezanın kısmen veya tamamen infaz kurumunda çektirilmesine karar verilir.

KOŞULLU SALIVERİLME

1. Mahkûmun infaz süresini iyi halli olarak geçirmesi gerekir.
2. Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası olanlar 30 yılını, Müebbet hapis cezası olanlar 24 yılını, Diğer hapis cezası olanlar 2/3'ünü çektiklerinde koşullu salıverilmeden yararlanabilirler.
3. İnfaz kurumunda geçirilmesi gereken süre;
 - Birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası veya ağırlaştırılmış müebbet hapis ile müebbet hapis cezası olanlar 36 yılını,
 - Birden fazla müebbet hapis cezası olanlar 30 yılını,
 - Bir ağırlaştırılmış müebbet hapis ile süreli hapis cezası olanlar 36 yılını,
 - Bir müebbet hapis ile süreli hapis cezası olanlar 30 yılını,
 - Birden fazla süreli hapis cezası olanlar 28 yıldır.
4. Örgüt suçundan mahkûmiyet halinde ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası olanlar 36 yılını, müebbet hapis cezası olanlar 30 yılını, süreli hapis cezası olanlar ¾'ünü çektiklerinde yararlanabilirler. Ancak
 - Birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası veya ağırlaştırılmış müebbet hapis ile müebbet hapis cezası olanlar 40 yılını,
 - Birden fazla müebbet hapis cezası olanlar 34 yılını,
 - Bir ağırlaştırılmış müebbet hapis ile süreli hapis cezası olanlar 40 yılını,
 - Bir müebbet hapis ile süreli hapis cezası olanlar 34 yılını,
 - Birden fazla süreli hapis cezası olanlar 32 yıldır.

GÜVENLİK TEDBİRLERİ

Güvenlik tedbirleri; toplum için tehlikeli görülen kişilere, suç işledikten sonra hâkim tarafından hükmedilen, suçlunun kendisini ve toplumu koruyucu nitelikte olan ve kanunda öngörülen tedbirlerdir. Bu tedbirler, bu kişilerin yanında, kusurlu olmadıkları için işledikleri suçlar nedeniyle cezalandırılmayan bazı kişiler, araçlar, suçtan elde edilen kazanç ile tüzel kişiler hakkında da uygulanabilir.

1. Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakma

2. Müsadere

BELLİ HAKLARI KULLANMAKTAN YOKSUN BIRAKMA (TCK mad. 53)

Kasten işlenen bir suç sebebiyle **hapis cezasına mahkûm olan** hükümlünün infazı tamamlanıncaya kadar kanunda belirtilen bazı hakları kullanmaktan mahrum bırakılmasıdır.

İstisna olarak belli bir meslek veya sanatın ya da trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla işlenen **taksirli** suçtan mahkûmiyet halinde de bu meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına, sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilebilir. (TCK mad. 53/6)

Ayrıca diğer bir istisna olarak, TCK mad. 53/1'de sayılan hakların kullanılmaktan mahrum bırakılması **cezanın infazından sonra da** devam ettirilebilir.

Kısa süreli hapis cezası **ertelenenler** ve fiili işlediği sırada 18 yaşını **doldurmayanlar** TCK mad. 53/1'de sayılan hakları kullanmaktan **mahrum bırakılamaz**.

TCK mad. 53/1'de sayılan haklarla işlenen suçun ilgili olması gerekmez.

Yoksun Bırakılan Haklar: TCK mad. 53/1: **Kasten** işlenen bir suç sebebiyle **hapis cezasına mahkûm olan**

- a. Kamu görevinden, TBMM üyeliğinden, memuriyette istihdam edilmekten
- b. Seçme ve seçilme ehliyetinden
- c. Velayet hakkından, vesayet veya kayyımlığa ait bir hizmetten
- d. Vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif, siyasi partilere yönetici veya denetçi olmaktan
- e. İzne tabi bir meslek veya sanatı serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten yoksun bırakılır.

Sartları

- **Kasten işlenen suç**

Doğrudan veya **olası kasıtlı** işlenen suçlarda TCK mad. 53/1'deki haklar, istisna olarak **taksirle** işlenen suçlarda TCK mad. 53/6'daki haklardan yoksun kalınır, TCK mad. 53/1 uygulanmaz.

• Hapis cezası

Haktan yoksunluğun söz konusu olabilmesi için alınan cezanın **hapis cezası olması gerekir**. Ceza para cezası ise veya mahkûmiyet para cezasına çevrilmişse fail belli haklardan yoksun bırakılamaz.

Ancak TCK mad. 53/1'deki haklar kullanılarak işlenmişse ve adli para cezası verilmişse, TCK mad. 53/5'e göre belli haklardan **yoksun bırakmaya karar verilir**.

Haktan yoksunluğun söz konusu olabilmesi için hapis cezasının süresi ve infaz edilip edilmesi önemli değildir. Kısa süreli hapis cezasının ertelenmesi dışında ertelenen hapis cezalarının deneme süresi içinde ceza infaz edilmiş sayılacağı için bu haklar kısıtlanmaya devam eder.

TCK mad. 53/3'e göre, cezası ertelenen hükümlünün **kendi altsoyu üzerinde** velayet, vesayet ve kayyımlik yetkilerini kullanmasının önünde bir **engel yoktur**.

MÜSADERE

Suç nedeniyle mülkiyetin devlete geçmesi demektir, **ikiye ayrılır**.

1. Eşya müsadere

2. Kazanç müsadere

Eşya müsadere (TCK mad. 54)

Bir suçun işlenmesine bağlı olan, suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan, taşınması ve bulundurulması suç olan eşyanın ve bu eşya yerine geçen değer **müsadere** **şartları**:

a. Kasıtlı bir suçun işlenmiş olması

Taksirle işlenen suçlarda müsadere kararı verilemez.

b. Eşyanın suçla ilgili olması

Müsadereye konu olabilecek eşyalar TCK mad. 53/4'te **sınırlı biçimde** sayılmıştır.

1) Suçun işlenmesinde **kullanılan eşyalar**: İlgili olmayan eşya müsadere edilmez.

2) Suçun işlenmesine **tahsis edilen eşyalar** (örneğin arabada fuhuş suçunda araba tahsis eşyadır)

3) Suçtan **meydana gelen eşyalar** (örneğin sahte paralar)

4) Suçta kullanılmak üzere **hazırlanan eşya**: Bu eşyaların kamu güvenliği kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olması gerekir (örneğin uyuşturucu imali için hazırlanan malzemeler).

5) Üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alımı satımı **başlı başına suç olan eşyalar** (örneğin kaçak otomobil, ruhsatsız silah)

c. İyi niyetli üçüncü kişilere ait olmaması

Eşyanın iyi niyetli üçüncü kişilere ait olmaması ya da malikin eşyanın suçta kullanılacağı konusunda bilgi ve rızasının olması gerekir, bilgi ve rızasının olmaması halinde müsadere edilemez.

d. Orantılılık

Suçta kullanılan eşyanın müsadere edilmesi, suça nazaran daha ağır sonuçlar doğuracaksa müsadereye hükmedilmeyebilir. Örneğin bisikleti lüks arabasıyla ezen kişinin lüks arabasını müsadere etmek orantılı değildir.

Eş değer müsadere

Eşyanın müsadere edilmesi imkânsızlaşırsa, değeri kadar para tutarının müsadere

Kısmi müsadere

Eşyanın tümüne zarar vermeksizin müsadere edilmesi gereken parça ayrılabilirse, bu kısmın müsadere

Ayrıca birden fazla kişinin payının olduğu eşyanın sadece suçluya ait kısmının müsadere de kısmi müsadere ile yapılır.

Kazanç müsadere (TCK mad. 55)

Bir suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler ile ortaya çıkan ekonomik kazançların **müsadere** **şartları**:

a. Kasıtlı bir suçun işlenmiş olması

Failin ceza sorumluluğunun olmaması önemli değildir, sorumsuz kişi de suç işlediğinde elde ettiği kazanç müsadere edilir.

b. Kazancın suçla bağlantılı olması

TCK mad. 55/1'de **sınırlı biçimde** sayılmıştır.

- 1) Suçun işlenmesi ile **elde edilen** maddi menfaat (örneğin uyuşturucudan elde edilen kazanç)
- 2) Suçun **konusunu oluşturan** maddi menfaat (örneğin rüşvet)
- 3) Suçun işlenmesi için **sağlanan** menfaat (örneğin suç için verilen para, kiralık katile verilen ücret gibi)
- 4) **Ortaya çıkan** ekonomik kazançlar (örneğin rüşvetin faiz geliri)

c. Maddi menfaatin iyi niyetli üçüncü kişilere ait olmaması ya da mağdura geri verilmemesi zorunluluğu

Örneğin yağma suçunun konusunu oluşturan paralar mağdura geri verileceği içim müsadere edilmeyecektir. Buna karşılık rüşvet suçunda iki taraf da mağdur olmadığından müsadere edilir.

TEHLİKELİLİK HALİ

Tekerrür: Kişinin, daha önceden işlemiş olduğu bir suç nedeniyle hakkındaki mahkûmiyet kararı kesinleştikten sonra kanunda öngörülen süreler içinde yeniden suç işlemesidir.

- Sonraki suçun cezası **seçimlik ceza** ise bu halde adli para cezası değil, **hapis cezasına** hükmolunur.
- Tekerrür halinde mahkûm olanın koşullu salıverme süresi ilk kez suç işleyenlere göre daha uzundur.

Tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi için failin 18 yaşını doldurmuş olması ve **bazı şartların** gerçekleşmesi gerekir.

1. Önceden işlenen bir suç nedeniyle **mahkûmiyet**

- Adli para cezası veya hapis cezası olmalıdır. İdari para cezası, güvenlik tedbirleri, disiplin cezaları, haptiden çevrilen adli para cezaları dışındaki seçenek yaptırımlar tekerrüre **esas teşkil etmez**.
- Önceki mahkûmiyet genel affa uğramışsa, önceden işlenen suç ortadan kalkmıştır. Ancak özel af durumunda önceden işlenen suç varlığını devam ettirir ve tekerrüre esas alınır.
- Kasıtlı suçlar ile kasıtlı suçlar arasında tekerrür hükümleri uygulanır.
- Taksirli suçlar ile taksirli suçlar arasında tekerrür hükümleri uygulanır.
- Kasıtlı suçlar ile taksirli suçlar arasında tekerrür hükümleri **uygulanmaz**.
- Sırf askeri suçlar ile diğer suçlar arasında tekerrür hükümleri **uygulanmaz**.
- Yabancı ülkelerde işlenen suçlar kural olarak tekerrüre **esas teşkil etmez**, istisnaları vardır. Kasten adam öldürme, kasten yaralama, yağma, dolandırıcılık, uyuşturucu imal ve ticareti, para ve kıymetli damgada sahtecilik suçlarının Türkiye'de tekerrürü halinde esas alınır.

2. Yeni bir suçun işlenmesi

Önceki mahkûmiyet **kesinleşmemişse**, yeni suç işlendiğinde tekerrür hükümleri uygulanmaz.

3. Tekerrür süresinin geçmemiş olması: TCK mad. 58/2'de gösterilmiştir.

- 5 yıldan fazla mahkûmiyet halinde, cezanın **infaz edilmesinden itibaren 5 yıl**
- 5 yıl ve daha az mahkûmiyet halinde, cezanın **infaz edilmesinden itibaren 3 yıl**
- Adli para cezasına mahkûmiyet halinde, cezanın **infaz edilmesinden itibaren 3 yıl** geçmişse tekerrür hükümleri uygulanmaz.

Genel tekerrür: Tekerrürde tüm suçlar esas alınır. **Özel tekerrür:** Tekerrürde tür veya aynı suçlar esas alınır.

TCK'da genel ve **sürelili tekerrür** vardır. Sürelili tekerrürde belirlenen sürede tekrar suç işlenirse o zaman ikinci suçun cezasının infaz rejimi ağırlaşıyor. Çünkü kişi tehlikeli olduğunu ortaya koymuş oluyor.

Hükmün kesinleşmesi için Yargıtay tarafından onanması gerekir. Tekerrür açısından hükmün kesinleşmiş olması gerekir.

İtiyadi suçlu: TCK mad. 6/h: Kasıtlı bir suçun temel şeklini ya da daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekillerini bir yıl içinde ve farklı zamanlarda ikiden fazla işleyen kişidir.

İtiyadi suç: Suç çokluğudur.

Dava zamanaşımı: Suçun işlenmesinden başlayıp kesin hükmün verileceği tarihe kadar geçen süredir.

Ceza zamanaşımı: İnfazın gerçekleştirilmesine kadar geçen süredir.

Zamanaşımı işlemeyen suçlar

- | | |
|---------------------------|--|
| ** Soykırım | ** Bu suçları işlemek için örgüt kurma suçları |
| ** İnsanlığa karşı suçlar | ** İşkence |

Cezalandırmayı Kaldıran Haller

- | | |
|-----------------|--------------------------------------|
| -- Zamanaşımı | -- Hükmün açıklanmasının ertelenmesi |
| -- Af | -- Şikâyetten vazgeçme |
| -- Uzlaşma | -- Ön ödeme |
| -- Failin ölümü | |

Genel af: Kamu davası düşer, cezalar sonuçlarıyla birlikte ortadan kalkar. Genel affa uğramış ceza tekerrüre esas alınmaz.

Özel af: Cezalar sonuçlarıyla birlikte ortadan kalkmaz, sadece hapis cezasına etki eder. Tekerrüre esas alınır.

Failin ölümü

- ♥ **Soruşturma evresi:** Savcılığın soruşturma dönemidir, fail ölürse dava düşer.
- ♥ **Kovuşturma evresi:** Dava açıldıktan sonra sanık sıfatını alan fail ölürse dava düşer, müsadere bakımından dava devam edebilir.
- ♥ **İnfaz evresi:** Bu evrede fail ölürse infaz sona erer, müsadere edilmesi gereken bir şey varsa mirasçılardan istenir.

ÖRNEK

SORU: 20 yaşındaki D, 11 yaşındaki E'ye F'nin bakkalının camını kırarsa 20 TL vereceğini söyler. E, ağabeyi K'nın futbol topuyla camı kırar, 20 TL'yi alır. **D ve E'nin cezai sorumluluğu nedir? Müsadereye ilişkin nasıl karar verilir?**

CEVAP:

- ♥ E 11 yaşındadır, 12 yaşını doldurmadığı için cezai sorumluluğu yoktur, hakkında ceza kovuşturması yapılamaz ve ÇEK'te yer alan güvenlik tedbirleri uygulanabilir.
- ♥ D cezai sorumluluğu E'yi suçta araç olarak kullandığı için dolaylı faildir. Dolaylı fail D, ayrıca kusur yeteneği olmayan kişiyi suçta araç olarak kullandığı için cezası artırılır.
- ♥ Kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan eşya müsadere edilir. Olayımızda futbol topu müsadere edilebilir gibi gözükse de, ayrıca suçun işlenmesinde kullanılan eşyanın iyi niyetli üçüncü kişilere ait olmaması gerekir. Olayımızda futbol topu iyi niyetli üçüncü kişi olan ağabey K'ya aittir ve müsadere edilmeyecektir.

ÖRNEK

SORU: Protesto eylemlerine katılan Ahmet, bir kurumun camlarını kırınca yakalanır ve mala zarar verme suçundan yargılanır. Ahmet 6 yıl önce askerde Askeri CK'na göre suç işlemiş ve 3 yıl cezasını çekip 2 yıl önce tahliye olmuş. 1 yıl önce de yurt dışında hakaret suçundan mahkûm olmuş ama Türkiye'ye kaçmış. Bu yargılamada Ahmet 2 yıl 8 ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Erteleme ve tekerrür konuları?

CEVAP:

- ♥ Ahmet daha önce 3 yıl ceza almıştır. **İkinci mahkûmiyete** dair erteleme kararı verilebilmesi için önceki mahkûmiyetin 3 aydan fazla olmaması gerekir. Bu nedenle ceza **ertelenemez**.
- ♥ Yurt dışında işlenen hangi suçların tekerrüre esas olacağı TCK mad. 58/4'te sayılmıştır. Hakaret suçu bu suçlardan değildir. Bu nedenle **yurt dışında** işlenen hakaret suçu **tekerrüre esas olmaz**.

♥ Askeri mahkemenin verdiği mahkûmiyet kararı tekerrür süresi içinde olsa da TCK mad. 58/4'e göre sırf **askeri suçlarla** bu nitelikte olmayan diğeri suçlar arasında **tekerrür ilişkisi yoktur**.